

ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

**ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΗΣ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ
& ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ
ΩΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΑΡΧΗ
(αρ.15 παρ.2 του Συντάγματος)**

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ ΚΛΕΙΩ
(επί πτυχίω)**

Α.Μ.: 1340199900394

ΕΞΑΜΗΝΟ: Η΄

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2004

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 1) **Πρόλογος στα ΜΜΕ**
- 2) **Η ερμηνεία του αρ.15§2**
  - (α) Η έννοια του "άμεσου ελέγχου" του Κράτους
    - (i) Εισαγωγή
    - (ii) Ο κρατικός έλεγχος
    - (iii) Ο Άμεσος έλεγχος
  - (β) Αντικείμενο του κρατικού ελέγχου
- 3) **Σκοπός της Ραδιοτηλεόρασης - οι ισχύουσες συνταγματικές αρχές**
  - (Α) η Αντικειμενικότητα
  - (Β) η Ισότητα
  - (Γ) η Ποιότητα
- 4) **Η Ουδετερότητα της Ραδιοτηλεόρασης και τα πολιτικά κόμματα**
  - (α) Εισαγωγή
  - (β) η Πρακτική:
    - στη χώρα μας
    - στη Μ. Βρετανία
    - στη Γαλλία
    - στη Δυτική Γερμανία
  - (γ) Η ανυπαρξία συνταγματικής επιταγής προσφοράς ραδιοτηλεοπτικού χρόνου και έννομης αξίωσης στα πολιτικά κόμματα
- 5) **Επισκόπηση των διεθνών συστημάτων ραδιοτηλεόρασης**
- 6) **Προσωπικότητα και ελευθερία του Τύπου**

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ (ΕΣΡ)

1) Οργάνωση

- (α) Εισαγωγή: ΕΣΡ: η πρώτη ανεξάρτητη διοικητική αρχή στην Ελλάδα.
- (β) Το νομικό καθεστώς του ΕΣΡ
- (γ) Η αποστολή του ΕΣΡ

2) Συγκρότηση

- (α) Σύνθεση και status των μελών του ΕΣΡ
- (β) Στελέχωση και υλικοτεχνική υποδομή
- (γ) Μηχανισμός καταγραφής των προς έλεγχο εκπομπών

3) Καθήκοντα - αρμοδιότητες

- (α) Διοικητικής εποπτείας
- (β) Ελέγχου του περιεχομένου των εκπομπών
- (γ) Προγραμματισμού και επικοινωνίας

4) Το κυρίως έργο του ΕΣΡ

(A) *Διοικητική Εποπτεία*

- 1) Χορήγηση αδειών λειτουργίας σε ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς
- 2) Λειτουργία του τμήματος Ελέγχου διαφάνειας
- 3) Έλεγχος συχνοτήτων
- 4) Εποπτεία τήρησης νομοθεσίας για τα πνευματικά και συγγενικά δικαιώματα
- 5) Έλεγχος κοινωνικών μηνυμάτων

(B) Έλεγχος του περιεχομένου των εκπομπών

1) Προληπτικός Έλεγχος

- (α) Έκδοση Οδηγιών προς τους ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς
- (β) Μεταρρύθμιση των Κωδίκων Δεοντολογίας
- (γ) Σύνταξη και αποστολή επιστολών-συστάσεων και συναντήσεις με τους υπευθύνους των σταθμών
- (δ) Στήριξη διαδικασιών αυτοδέσμευσης
- (ε) Ενέργειες για την προστασία των ανηλίκων

2) Κατασταλτικός Έλεγχος-Επιβολή Κυρώσεων

Παραβιάσεις σχετικές με:

- (α) τη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος
- (β) την προστασία των ανηλίκων και γενικά των τηλεθεατών από την προβολή του εγκλήματος και της βίας
- (γ) της Ανθρώπινης αξιοπρέπειας
- (δ) τον ιδιωτικό βίο και την τιμή και την υπόληψη των πολιτών
- (ε) της νομοθεσίας για τη διαφήμιση

Επίλογος και συμπέρασμα

Νομολογία

Βιβλιογραφία

Πρόλογος στα ΜΜΕ

Ιστορική αναδρομή

Ο άνθρωπος, από την εποχή που δημιούργησε τις πρώτες μορφές κοινωνίες ένωσε την ανάγκη να πληροφορείται για ό,τι συνέβαινε στην ομάδα του. Την ανάγκη αυτή ικανοποιούσε με τα οπτικά σήματα που εξέπεμπε με τα μέσα που διέθετε: καπνό, πυρσούς, φωτιές.

Με την ανακάλυψη της τυπογραφίας η πληροφόρηση και η ενημέρωση ευνοήθηκαν εξαιρετικά και σήμερα, εποχή της αλματώδους τεχνολογικής εξέλιξης το ρόλο αυτό ανέλαβαν τα ΜΜΕ και ειδικά η τηλεόραση και η ραδιοφωνία που λειτουργούν πλέον σε επιστημονική βάση.

Ο ρόλος τους στην εποχή μας, που διακρίνεται για τους γοργούς κοινωνικούς μετασχηματισμούς, είναι καθοριστικός. Ιδιαίτερως η αμεσότητα με τα πολιτικά δρώμενα και η οπτικοακουστική είναι που έχουν τεράστια βαρύτητα σήμερα.

Εντούτοις, υπάρχει και ο αντίποδας. Ό,τι αγαθό επιφέρουν τα ΜΜΕ μπορεί να ισοσταθμιστεί στην πλάστιγγα της κοινωνικής ισορροπίας με φαινόμενα πολιτισμικής παρακμής, κοινωνικής παθογένειας ακόμη και υπονόμησης των θεμελιωδών αρχών του δημοκρατικού πολιτεύματος. Το σύγχρονο ραδιοηλεκτρονικό φαινόμενο λοιπόν αναμφισβήτητα ελλοχεύει κινδύνους. Σ' αυτό το πλαίσιο, κρίνεται αναγκαία η προσφυγή στις εγγυήσεις που θέτει η έννομη τάξη και ιδιαίτερως το Σύνταγμα στα αρ. 14 και 15.

Η ερμηνεία του άρθρου

(α) Η έννοια του "άμεσου ελέγχου" του κράτους

(i) Εισαγωγή

Σε αντίθεση με τον τύπο, του οποίου διακηρύσσεται η ελευθερία τόσο ως ατομικού δικαιώματος (αρ. 14§1 Σ) όσο και ως θεσμού (αρ. 14 § 2 Σ), το Σύνταγμα σε καμία περίπτωση δεν κατοχυρώνει την "ελευθερία της Ραδιοτηλεοράσεως", ούτε υπό την υποκειμενική ούτε υπό τη θεσμική της μορφή. Αντίθετα, το αρ.15 § 2Σ ορίζει ρητά ότι η τηλεόραση και η ραδιοφωνία τελούν υπό τον άμεσο κρατικό έλεγχο.

Σε μια προσπάθεια ερμηνείας της έννοιας "άμεσος έλεγχος του κράτους" πρέπει να υπογραμμισθεί ότι η ύπαρξη του κρατικού ελέγχου, όπως ορίζεται στο Σ. δεν έρχεται σε αντίθεση με την αμεροληψία και την αντικειμενικότητα των ΜΜΕ. Αντίθετα, αποτελεί εγγύηση προς την κατεύθυνση της διαφύλαξης της αμεροληψίας ενόψει και της συνταγματικής πρόβλεψης της αρχής της ίσης μεταχείρισης¹. Αυτό σημαίνει ότι η υιοθέτηση μέτρων που αποσκοπούν ευθέως/εμμέσως στην προώθηση των κυβερνητικών συμφερόντων δε σχετίζονται με την ως άνω συνταγματική πρόβλεψη του κρατικού ελέγχου.

(ii) Ο κρατικός έλεγχος

Σημαίνει τον αμιγή κεντρικό πολιτικό έλεγχο που ασκείται από την κυβέρνηση μέσω του αρμοδίου υπουργού της. Ειδικότερα, συνάγεται ότι έλεγχος που ενδεχομένως διεξάγεται από μη κρατικούς φορείς (π.χ. από πολιτικά κόμματα) δεν είναι επιτρεπτός. Από την άλλη πλευρά, ο περιορισμός αυτός δε σημαίνει ότι η κυβέρνηση δε δικαιούται να

---

¹ βλ. Εμπειριστατωμένη μελέτη του Νίκου Κ. Αλιβιζάτου, Κράτος και Ραδιοτηλεόραση. Ο ιδιότυπος κρατικός έλεγχος του αρ.15§2 του Σ και η δύσκολη θεσμοθέτησή του (υπό δημοσίευση στον τιμητικό τόμο Φ. Βεγλερή)

συμβουλευθεί τα κόμματα της αντιπολιτεύσεως όταν λ.χ. πραγματοποιεί το διορισμό του γενικού διευθυντή του κρατικού καναλιού, προκειμένου ν' αναδειχθεί κάποιο πρόσωπο που να τυγχάνει ευρείας αποδοχής. Εξάλλου, μια τέτοια οπτική του ζητήματος θα ήταν καθ' όλα σύμφωνη με το πνεύμα των συνταγματικών ρυθμίσεων περί της αντικειμενικότητας και της ίσης μεταχείρισης (αρ.15 § 2Σ).

Επιπροσθέτως, ο κρατικός έλεγχος είναι ο πλήρης πολιτικός κυβερνητικός έλεγχος. Αυτό σημαίνει ότι απαγορεύεται ο έλεγχος που προέρχεται μεν από κρατικές αρχές (με την ευρεία έννοια του όρου), αλλά που δε φθάνει μέχρι την κυβέρνηση και, κατά συνέπεια, δεν υπόκειται στον κοινοβουλευτικό έλεγχο.

(iii) Ο άμεσος έλεγχος

Δηλώνει ισχύ και δυνατότητα επιδράσεως εντονότερη από την εποπτεία που αφορά αυτοδιοικούμενους οργανισμούς (αρ. 102§5 Σ). Γι' αυτόν τον λόγο, εξάλλου δεν ορίζει το Σύνταγμα (σε αντίθεση με τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης και τις ανώτατες σχολές) ότι είναι επιβλητέα η οργάνωση της ραδιοτηλεόρασης με τη μορφή νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου. Αυτό, ωστόσο, δε σημαίνει ότι η καθιέρωση μιας τέτοιας οργάνωσης δεν είναι επιτρεπτή. Σε κάθε περίπτωση είναι δυνατή, υπό την αναγκαία προϋπόθεση ότι θα προβλέπει για το κράτος δικαίωμα άμεσου ελέγχου και όχι εποπτείας.

Είναι επιτρεπτή, επιπροσθέτως, και η οργάνωση ραδιοτηλεοράσεως ως νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου*, εφόσον πληρείται η προϋπόθεση της δυνατότητας άσκησης άμεσου κρατικού ελέγχου. Αν και τίθεται υπό συζήτηση η σκοπιμότητα της θέσης σε

---

* κυρίως ανώνυμης εταιρείας με μοναδικό μέτοχο το κράτος, όπως εξάλλου οργανώθηκε η ΕΡΤ

κίνηση τέτοιου είδους νομικών μορφωμάτων ωστόσο, δεν είναι δυνατόν ν' αμφισβητηθεί ότι αυτά από τη μια πλευρά, εξασφαλίζουν μια δημοσιονομική ανεξαρτησία που δεν είναι δυνατή σε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, από την άλλη πλευρά όμως, δεν μπορούν να οδηγήσουν σε κρατική απαλλαγή από δεσμεύσεις και υποχρεώσεις που απορρέουν απ' το δημόσιο δίκαιο**.

Επιπροσθέτως, η αμεσότητα δε συνεπάγεται τη διεύθυνση από το κράτος. Η ραδιοτηλεόραση είναι δυνατόν να είναι οργανωμένη ως "αποκεντρωμένη δημόσια αρχή" (κατά το πρότυπο της βρετανικής "Independent Broadcasting Authority"). Δε σημαίνει, επομένως, ότι πρέπει αναγκαστικά να είναι οργανωμένη με τη μορφή νομικού προσώπου.

Η έννοια του "άμεσου ελέγχου" ακόμη, δε συνεπάγεται αναγκαστικά το κρατικό μονοπώλιο¹ της ραδιοτηλεοράσεως. Το κρατικό μονοπώλιο δεν επιτάσσεται από το Σύνταγμα. Κατά συνέπεια, φορείς μπορεί να είναι και ιδιώτες – υπό την προϋπόθεση και εδώ ότι καθίσταται εφικτός ο άμεσος κρατικός έλεγχος².

Η αμεσότητα του κρατικού ελέγχου κατά τα οριζόμενα στο αρ.15§2 Σ δε συμπεριλαμβάνει την αναγκαιότητα της κρατικής κυριότητας επί των ραδιοτηλεοπτικών εγκαταστάσεων, καθώς η νομική σχέση μπορεί να είναι και μίσθωση ή leasing [Π.Δ. Δαγτόγλου "Το κρατικό μονοπώλιο της τηλεόρασης" No B 1981, 269 (272/3).]

** ιδίως σε ότι αφορά στα συνταγματικώς κατοχυρωμένα ατομικά δικαιώματα.

¹ ΣτΕ 5040/87: Το Σ ούτε επιβάλλει, ούτε απαγορεύει το κρατικό μονοπώλιο της ραδιοτηλεόρασης, αλλά εναποθέτει το ζήτημα στην κρίση του απλού νομοθέτη. Σε κάθε περίπτωση, ισχύουν τα οριζόμενα στο αρ.15§2

² Ν.Αλιβιζάτος "Ελεύθερη Ραδιοφωνία & Σύνταγμα", "Αντί" 1983 τ.Τύπος 249 σ.18/19

(β) Αντικείμενο του κρατικού ελέγχου

Λέγοντας ότι « η ραδιοφωνία και η τηλεόραση τελούν υπό τον άμεσον έλεγχο του Κράτους » το άρθρο 15 παρ. 2 του Συντάγματος δεν προσδιορίζει ούτε το αντικείμενο του κρατικού ελέγχου αλλά ούτε και είδος του, ενώ με το επίθετο «άμεσος» δηλώνεται η έντασή του.

Το Σύνταγμα, η παράδοση στον τόπο μας, αλλά και στην Ευρώπη γενικότερα θεμελιώνουν την άποψη ότι αντικείμενο κρατικού ελέγχου είναι η ενεργός πλευρά της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης δηλ. η ραδιοτηλεοπτική εκπομπή που είναι δημόσια υπηρεσία και όχι η ραδιοτηλεοπτική λήψη, που αποτελεί ατομική ελευθερία και αποτελεί την παθητική πλευρά της ραδιοτηλεόρασης.

Ο κρατικός έλεγχος¹ καλύπτει κάθε τρόπο μετάδοσης ήχων και εικόνων, ανεξάρτητα δηλ. από τη χρησιμοποιούμενη τεχνολογία και επεκτείνεται τόσο στις εγκαταστάσεις της εκπομπής όσο και στα δίκτυα και συχνότητες, αρκεί να βρίσκονται μέσα στα όρια της κυριαρχίας της.²

Επιπλέον, ο κρατικός έλεγχος αφορά ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές που απευθύνονται σε απεριόριστο ή σε δυνάμει απεριόριστο αριθμό δεκτών δηλ. δεν έχει σημασία το περιεχόμενο της εκπομπής που μπορεί να είναι γενικού, τεχνικού ή τελείως εξειδικευμένου ενδιαφέροντος, αλλά το αν απευθύνεται ή όχι στο ευρύ κοινό.

Τέλος ο κρατικός έλεγχος αναφέρεται μόνο σε εκπομπές που για τη λήψη τους απαιτείται η χρησιμοποίηση δέκτη, δηλ. ραδιοφωνικής ή τηλεοπτικής συσκευής λήψης, διότι η χρήση απλής ραδιοτηλεοπτικής συσκευής για τη μετάδοση μαγνητοσκοπημένων προγραμμάτων

---

¹ "Έλεγχος" δε σημαίνει και κυριότητα των σχετικών εγκαταστάσεων – δικτύων .

² Δε νοείται "έλεγχος" εγκαταστάσεων – δικτύων – συχνότητων μέσα στα όρια της επικράτειας άλλου κράτους.

ιδιωτικής παραγωγής³ δε συνιστά ραδιοτηλεοπτική εκπομπή αλλά διάδοση και πληροφόρηση(βλ. και άρθρο 14 του Συντάγματος).

Αναγκαία συνέπεια της υπαγωγής της ραδιοτηλεοπτικής εκπομπής στον κρατικό έλεγχο είναι ότι αποκλείεται ο χαρακτηρισμός της ως ατομικού δικαιώματος, πολύ δε περισσότερο ως ατομικής ελευθερίας. Η θέληση του συνταγματικού νομοθέτη ήταν να αναχθεί η ραδιοτηλεόραση σε περιεχόμενο δημόσιας υπηρεσίας, προκειμένου να εξασφαλιστεί η τήρηση των αρχών της αντικειμενικότητας, της ισοτιμίας και της ποιότητας, τις οποίες έθεσε ως σκοπούς της ραδιοτηλεόρασης. Πρόκειται για μια « θεσμική εγγύηση » και είναι αμφίβολο αν είναι δυνατόν, δίνοντας κάποια αντικειμενική ερμηνεία στο Σύνταγμα, να υποστηρίξει κανείς ότι η ραδιοτηλεοπτική εκπομπή έπαψε να αποτελεί περιεχόμενο δημόσιας υπηρεσίας, κάτω από τις διαφορετικές συνθήκες της σημερινής εποχής.

Σκοπός της Ραδιοτηλεόρασης- Οι ισχύουσες συνταγματικές αρχές

Σκοπός της ραδιοτηλεόρασης κατά το Σύνταγμα (15§2) είναι η μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης. Η φράση αυτή δεν έχει απλώς περιγραφική έννοια στερούμενη νομικής σημασίας. Αντιθέτως από αυτήν προκύπτει η συνταγματική επιταγή της μετάδοσης πληροφοριών και ειδήσεων καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης¹. Πέρα από αυτά τα αντικείμενα εκπομπών, δεν αποκλείονται ασφαλώς και άλλου περιεχομένου εκπομπές π.χ. επιστημονικού, εκπαιδευτικού, θρησκευτικού αφενός και ψυχαγωγικού και διαφημιστικού αφετέρου

---

³ Πρακτική που ακολουθείται κατά κόρον από τα πολιτικά κόμματα κατά τη διάρκεια των προεκλογικών περιόδων.

¹ Στη συνταγματική επιταγή γίνεται δεκτό ότι συμπεριλαμβάνονται και ο σχολιασμός των πληροφοριών καθώς και η κριτική των προϊόντων του λόγου και της τέχνης.

καθώς τέτοιου είδους προγράμματα κρίνονται σε κάθε περίπτωση απαραίτητα.

Το αρ.15§2 προβλέπει τις αρχές της αντικειμενικότητας, της ισότητας και της ποιότητας. Πρόκειται για κατεξοχήν αόριστες νομικές έννοιες και μάλιστα αξιολογικού χαρακτήρα, που παρουσιάζουν σχετικό και μεταβλητό ανά εποχή και πολιτιστική στάθμη περιεχόμενο.

Σε μία κατ' ιδίαν παρουσίαση:

(Α) Η ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ

Προβλέπεται ανεξαρτήτως της μορφής οργανώσεως - ιδιωτικής ή δημόσιας - και του φορέα.

α) Αντικειμενικότητα σημαίνει, κατ' αρχάς, πληρότητα. Η πληρότητα δεν μπορεί φυσικά να είναι μαθηματική, γιατί το μεταδιδόμενο υλικό είναι σχεδόν απεριόριστο. Πληρότητα σημαίνει κάλυψη όλων των σημαντικών γεγονότων και ειδήσεων με μέγιστη δυνατή ακρίβεια στη μετάδοση.

β) Αντικειμενικότητα, δεύτερον, σημαίνει ορθότητα δηλ. απόδοση της πραγματικής σημασίας στη μεταδιδόμενη πληροφορία και προπάντων στην είδηση.

γ) Αντικειμενικότητα¹ σημαίνει, τρίτον, αμεροληψία. Η ραδιοτηλεόραση ελέγχεται από την κυβέρνηση, όμως, σε καμία περίπτωση δεν την υπηρετεί. Ο κρατικός έλεγχος προβλέπεται από το Σύνταγμα ως μέσο διαφυλάξεως και όχι ως μέθοδος υπονομεύσεως της αντικειμενικότητας της ραδιοτηλεόρασης.

Προπάντων, δεν επιτρέπει το Σύνταγμα τη διαμόρφωση της ραδιοτηλεοράσεως σε όργανο του κυβερνώντος κόμματος. Από την

---

¹ ΣΤΕ 930/90 (Ολ) Το Σ 1990, 68 με παρατηρήσεις Ν. Αλιβιζάτου. Προσδιορίζεται η αρχή της αντικειμενικότητας της ραδιοτηλεοράσεως ως αρχή "της χρήσης και διάθεσης των τηλεοπτικών μέσων κατά τέτοιο τρόπο, ώστε ν' ακούγονται όλες οι απόψεις χωρίς εξαίρεση".

πρόταση αυτή ωστόσο δε συνάγεται εξ' αντιδιαστολής ότι επιτάσσεται ή ότι είναι καν δυνατή η "ουδετερότητα" της ραδιοτηλεόρασης έναντι της κυβερνήσεως.

Η αντικειμενικότητα νοείται και ως πολυμέρεια ή συμψηφιστική ουδετερότητα². Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να δοθεί προσοχή στην ελεύθερη και ακώλυτη έκφραση όλων των απόψεων, θέσεων και αντιθέσεων, προκειμένου να καταστεί δυνατός ο μεταξύ τους "συμψηφισμός" και συγκερασμός των ποικίλων εμφανιζόμενων ροπών. Στο πλαίσιο της αρχής της αντικειμενικότητας δεν μπορεί να παραλειφθεί η υποχρέωση τήρησης του καθήκοντος αλήθειας, καθώς και του σεβασμού και προώθησης των κωδικών δεοντολογίας. Η ραδιοτηλεόραση αποτελεί βάρδο των δημοκρατικών αρχών και θεματοφύλακα των ανθρώπινων δικαιωμάτων.

(B) Η ΙΣΟΤΗΤΑ

Η αμεροληψία ως πλευρά της αντικειμενικότητας είναι συγγενής με την έννοια της ίσης μεταχείρισης που προβλέπει το σύνταγμα, όταν επιτάσσει την «επί ίσοις όροις» μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων, καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης

Από την αρχή της ισότητας πηγάζει και η αρχή της αμεροληψίας.

Η αρχή της ισότητας δε σημαίνει κατ' αρχήν την ίδια μεταχείριση όλων των περιπτώσεων, αλλά την ίση μεταχείριση όλων των ομοίων περιπτώσεων. Ισότητα υπάρχει μόνο στην ομοιότητα. Αντίθετα, η ίση μεταχείριση ανόμοιων περιπτώσεων αποτελεί ανισότητα.

Αποτελώντας *conditio sine qua non* της δημοκρατίας, η αρχή της ισότητας διαπνέει ολόκληρο το συνταγματικό οικοδόμημα και

---

² Π. Δ. Δαγτόγλου: Ραδιοτηλεόραση και Σύνταγμα

συνακόλουθα το αρ.15§2. Στο σημείο αυτό η επιταγή της ίσης μεταχείρισης έχει κυρίως την εξής αποθετική σημασία:

(α) Απαγορεύει τη μονοπώληση της ραδιοτηλεοράσεως υπέρ ορισμένων ομάδων, ιδεών ή συμφερόντων. Τα κριτήρια για τη ραδιοτηλεοπτική "μεταχείριση" των διαφόρων τάσεων πρέπει να είναι τόσο "εύλογα" όσο και "αντικειμενικά"*

(β) Απαγορεύει τον αποκλεισμό ή τον ουσιαστικό παραμερισμό από τη ραδιοτηλεόραση των διαφόρων πολιτικών ή πολιτιστικών μειονοτήτων και την πραγματοποίηση αυθαίρετων διακρίσεων.

Συμπεράσματα

Η αντικειμενικότητα και η ίση μεταχείριση που επιτάσσει το Σύνταγμα, αν και αποτελούν σύνθετες και πρακτικά δυσεφάρμοστες έννοιες, είναι ωστόσο απαραίτητες για τη ραδιοτηλεοπτική λειτουργία.

Η σχετική διασφάλιση μπορεί να επιτευχθεί με τους εξής τρόπους:

- (i) Με τον κρατικό (δηλ. όχι παρακρατικό ή ιδιωτικό) έλεγχο της ραδιοτηλεοράσεως. Ο κρατικός έλεγχος ήδη προβλέπεται στο Σύνταγμα.
- (ii) Με το διορισμό ως διευθύνοντος συμβούλου και γενικών διευθυντών, προσώπων που ν' απολαμβάνουν την καθολική εκτίμηση τόσο για τη γνώση τους όσο και για την ακεραιότητά τους.
- (iii) Με τη συγκρότηση ενός ανεξαρτήτου διοικητικού συμβουλίου, το οποίο να έχει ουσιαστικές εξουσίες που να μη φθάνουν ως το σημείο να παραλύουν το έργο του διευθύνοντος συμβούλου.
- (iv) Με τον περιορισμό του κρατικού ελέγχου και την αποφυγή κρατικής κηδεμονεύσεως.
- (v) Με την επιδίωξη πολυφωνίας και την εφαρμογή της "συμψηφιστικής ουδετερότητας", της ραδιοτηλεοράσεως.

---

* "Αντικειμενικά" και "εύλογα" κατά το ΑΕΔ, απλώς "αντικειμενικά" κατά το ΣΤΕ, Κράτος και Ραδιοτηλεόραση, Ν. Αλιβιζάτος, σελ.74

(Γ) Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ

Η εφαρμογή των αρχών της αντικειμενικότητας και της ίσης μεταχείρισης δεν πρέπει, κατά το Σύνταγμα, να πραγματοποιείται εις βάρος της "ποιοτικής στάθμης" των εκπομπών, όπως την επιβάλλουν "η κοινωνική αποστολή" της ραδιοτηλεόρασης και "η πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας".

Ως προς την "πολιτιστική ανάπτυξη" προέχει η προβολή και ανάδειξη των άφθαρτων αξιών, της πνευματικής κληρονομιάς αλλά και των σύγχρονων πολιτισμικών αναζητήσεων και προϊόντων της τέχνης που πάντοτε σε συνδυασμό με τη συστηματική συνεργασία σε διεθνές επίπεδο θα συντελέσουν στην προαγωγή του κοινωνικού συνόλου.

Μεταξύ της "κοινωνικής αποστολής" και της "πολιτιστικής ανάπτυξης" εντοπίζεται σχέση ιδεατού και πραγματικού, στο συμβιβασμό των οποίων αποσκοπεί η μέτρηση και η εξασφάλιση της ποιοτικής στάθμης.

Κατά συνέπεια, η διασφάλιση ενός minimum ποιοτικής στάθμης των ραδιοηλεκτρονικών εκπομπών αποτελεί βασικό μέλημα για τον άμεσο κρατικό έλεγχο, όπως αυτός διενεργείται από το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (Ε.Σ.Ρ).

Η ουδετερότητα της ραδιοτηλεόρασης και τα πολιτικά κόμματα

(α) Εισαγωγή

Ο ανταγωνισμός των πολιτικών κομμάτων αποτελεί το δυσχερέστερο πεδίο εφαρμογής και δοκιμασίας της ουδετερότητας της ραδιοτηλεόρασης. Η ραδιοτηλεόραση οφείλει να συμβάλλει στον ανταγωνισμό ιδεών και συμφερόντων και μάλιστα στον πολιτικοκομματικό ανταγωνισμό. Οι σκοποί αυτοί επιτυγχάνονται με το

συνδυασμό των διάφορων μορφών ουδετερότητας των ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών. Στο σημείο αυτό μας ενδιαφέρει η άμεση συμμετοχή των πολιτικών κομμάτων στο ραδιοτηλεοπτικό πρόγραμμα και, επομένως, η εφαρμογή της προαναφερόμενης αρχής της “συμψηφιστικής ουδετερότητας”^{*} της ραδιοτηλεόρασης έναντι των πολιτικών κομμάτων.

(β) Η πρακτική

(i) στη χώρα μας

Η μόνη μορφή συμψηφιστικής ουδετερότητας, την οποία εφαρμόζε το τότε Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας έναντι των πολιτικών κομμάτων ήταν η δωρεάν ραδιοφωνική μετάδοση των λόγων των αρχηγών των κομμάτων στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη κατά την εβδομάδα πριν τις εκλογές. Δεν ήταν γνωστή στη χώρα μας άλλης μορφής άμεση συμμετοχή των πολιτικών κομμάτων στο ραδιοφωνικό πρόγραμμα. Κατ’ αυτόν τον τρόπο, ήταν άγνωστες οι εκπομπές πολιτικής προπαγάνδας των διάφορων κομμάτων, οι ραδιοφωνικές συζητήσεις μεταξύ εκπροσώπων τους ή η μετάδοση συνεντεύξεων με πολιτικές προσωπικότητες. Το κυβερνών κόμμα είχε, βέβαια, απεριόριστη δυνατότητα να χρησιμοποιεί το ΕΙΡ ως όργανο άμεσης ή έμμεσης κρατικής προπαγάνδας, για την οποία δεν προβλεπόταν εκ μέρους της αντιπολίτευσης δυνατότητα απαντήσεως από του ραδιοφώνου. Το ίδιο ίσχυε και για την υποχρεωτική, κατά το νόμο, μετάδοση δια του ΕΙΡ “κυβερνητικών ανακοινώσεων”¹ οι οποίες είχαν συχνά χαρακτήρα μονομερούς επιθέσεως ή άμυνας του κυβερνώντος κόμματος.

---

^{*} Π.Δ. Δαγτόγλου, Ραδιοτηλεόραση και Σύνταγμα, σελ.43

¹ Άρθρο 15 παρ.1 του ν 2312/1953

Μετά την επαναφορά της δημοκρατίας, την 24^η Ιουλίου 1974, και ιδίως κατά την περίοδο πριν τις εκλογές της 17^{ης} Νοεμβρίου 1974, η ραδιοτηλεόραση έγινε προσιτή σε όλα τα κόμματα. Αλλά κανόνες δεν ετέθησαν και μάλιστα ούτε απ' το νέο ν. 230/1975 παρ' όλο ότι το άρθρο 15 παρ.2 του συντάγματος επιτάσσει « την επί ίσοις όροις μετάδοσιν πληροφοριών και ειδήσεων ».

(ii) στη Μ. Βρετανία

Στη Μ. Βρετανία² δεν υπάρχει νομοθετική ρύθμιση του θέματος εκτός από την απαγόρευση των πολιτικών διαφημίσεων και τη χρησιμοποίηση σταθμών εκτός του βρετανικού εδάφους για τον επηρεασμό των εκλογέων. Κάθε φορά, όμως, συνάπτεται σχετική συμφωνία μεταξύ κυβερνήσεως, αντιπολιτεύσεως και BBC³.

Κατά τη συμφωνία του 1947 καθορίστηκε ότι α) η κυβέρνηση εν όψει των ευθυνών της απέναντι του έθνους, θα δικαιούται να χρησιμοποιεί τη ραδιοτηλεόραση για υπουργικές εκπομπές και β) θα χορηγείται χρόνος από το ραδιοηλεκτροπτικό πρόγραμμα για αντιμαχόμενες πολιτικές εκπομπές στα κύρια πολιτικά κόμματα σύμφωνα με το ποσοστό των ψήφων τους στις προηγούμενες εκλογές.

Το 1969 αναθεωρήθηκε η συμφωνία για τις λεγόμενες «υπουργικές εκπομπές» (ministerial broadcasts)⁴. Μπορούν να σημειωθούν δύο είδη των εκπομπών αυτών. Στο πρώτο είδος ανήκουν οι περιπτώσεις που οι υπουργοί επιθυμούν να εξηγήσουν τη νομοθεσία ή να ζητήσουν τη συνεργασία του κοινού σε ζητήματα για τα οποία υπάρχει γενική συμφωνία γνώμων. Στις περιπτώσεις αυτές η

---

² Wade/Bradley Constitutional and administrative law 10^η έκδ. Λονδίνο 1985 σελ. 159-159

³ Σχετικά στοιχεία παρατίθενται στο Report of the Committee on Broadcasting 1960, Cmnd 1753 Λονδίνο 1962, παρ.294 επ (σελ.92 επ)

⁴ Broadcasting in Britain, έκδ.1973, σελ.24, έκδ. 1981 σελ.20/21

αντιπολίτευση δεν έχει δικαίωμα απαντήσεως. Στη δεύτερη κατηγορία "των υπουργικών εκπομπών" ανήκουν οι περιπτώσεις στις οποίες ο πρωθυπουργός ή ένας απ' τους υπουργούς επιθυμεί ν' απευθυνθεί στο έθνος για να παράσχει πληροφορίες ή εξηγήσεις για γεγονότα πρωταρχικής εθνικής σημασίας ή να ζητήσει τη συνεργασία του κοινού σχετικά με τα γεγονότα αυτά. Στις περιπτώσεις αυτές, η αντιπολίτευση έχει δικαίωμα απαντήσεως. Εξάλλου, κάθε χρόνο και κατά την εβδομάδα συζητήσεως του προϋπολογισμού στο κοινοβούλιο, το BBC καλεί τον Υπουργό των Οικονομικών (Chancellor of the Exchequer) καθώς και έναν αντιπρόσωπο της αντιπολιτεύσεως να μιλήσουν από το ραδιόφωνο και την τηλεόραση.

Η χρησιμοποίηση της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασεως κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου καθορίζεται με συμφωνία ανάμεσα στα κύρια πολιτικά κόμματα αφενός, του BBC και της IBA αφετέρου. Οι συντηρητικοί και οι εργατικοί παίρνουν συνήθως τον ίδιο χρόνο εκπομπής, ενώ το φιλελεύθερο κόμμα ακολουθεί με μεγάλη διαφορά. Οι Σκώτοι και οι Ουαλλοί εθνικιστές έχουν επίσης το δικαίωμα εκπομπής στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση, αλλά στα τοπικά προγράμματα Σκωτίας και Ουαλίας.

Επίσης, ο νόμος⁵ προβλέπει ανώτατο όριο εκλογικών δαπανών για κάθε υποψήφιο. Ακόμα, υποψήφιος βουλευτής διαπράττει «αθέμιτο ανταγωνισμό» (illegal practice) αν μετάσχει κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου σε μια εκπομπή για την εκλογική του περιφέρεια στην οποία οποιοσδήποτε από τους άλλους αντιπάλους του υποψηφίους ούτε μετέχει, ούτε συμφωνεί να γίνει η εκπομπή χωρίς τη συμμετοχή του⁶. Εξάλλου δεν επιτρέπεται πολιτική διαφήμιση στην ιδιωτική ραδιοτηλεόραση ενώ το BBC δε μεταδίδει καθόλου διαφημίσεις.

---

⁵ Representation of the people Act 1983

⁶ Representation of the people Act 1983, Section 93

(iii) Στη Γαλλία

Στη Γαλλία τα πολιτικά κόμματα χρησιμοποιούν τη ραδιοτηλεόραση κατά την περίοδο πριν τις εκλογές ή τα δημοψηφίσματα σύμφωνα με τις διατάξεις του εκλογικού νόμου. Λεπτομέρειες καθορίζονται κάθε φορά με διάταγμα⁷ και η μέριμνα για την εφαρμογή των σχετικών διατάξεων ανατίθεται σε ειδικό όργανο, την *Commission nationale de controle de la campagne electorale*. Κατά κανόνα αποκλείονται οι πολύ μικρές πολιτικές ομάδες με τη διάταξη που παραχωρεί μόνο σε εκείνα τα κόμματα χρόνο εκπομπής, τα οποία αντιπροσωπεύονται στη Βουλή ή έχουν σχηματίσει συνδυασμούς σε 20 εκλογικές περιφέρειες ή εκθέτουν 75 τουλάχιστον υποψηφίους.

Τα ραδιοηλεοπτικά ιδρύματα της Δυτ. Γερμανίας παρέχουν στα κόμματα δωρεάν χρόνο για πολιτικές εκπομπές τόσο κατά την προεκλογική περίοδο, όσο και εκτός αυτής. Εκτός των εκπομπών των κομμάτων μεταδίδονται συνεντεύξεις μεταξύ εκπροσώπων των διαφόρων κομμάτων. Με το θέμα αυτό ασχολήθηκε επανειλημμένως και το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο στο οποίο κατέφυγαν μικρά κόμματα διαμαρτυρόμενα για άρνηση παραχώρησης χρόνου για πολιτική εκπομπή.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφέρουμε την απόφαση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου του 1957 του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου το οποίο διακηρύσσει ότι εάν παραχωρηθεί χρόνος στα πολιτικά κόμματα για προεκλογική προπαγάνδα, κανένα κόμμα, οσοδήποτε νέο ή έστω και επανειλημμένως αποτυχόν, δεν μπορεί να αποκλεισθεί από την κατανομή χρόνου πολιτικών εκπομπών, αν κατά τις εκλογές μετέχει με δικούς του συνδυασμούς σε εκλογική περιφέρεια που εμπίπτει στην εμβέλεια του ραδιοηλεοπτικού ιδρύματος⁸. Ο αποκλεισμός από τα

---

⁷ βλ. Ν. Αλιβιζάτο, ένθ. αν. υποσ 41.

⁸ BverfGE, τόμ. 7, σελ.99 επ (107/8)

πολιτικά ραδιοτηλεοπτικά προγράμματα παραβιάζει την αρχή της «ισότητας των δυνατοτήτων» (chancengleichheit) των κομμάτων, την οποία το δικαστήριο επανειλημμένως διακήρυξε και το άρθρο 5 του νόμου περί πολιτικών κομμάτων (Parteiengesetz) της 24^{ης} Ιουλίου 1967 ρητώς πια κατοχυρώνει.

Όσον αφορά την κατανομή του χρόνου εκπομπών, τα ραδιοτηλεοπτικά ιδρύματα εφάρμοζαν μέχρι το 1962 διάφορα κριτήρια. Τα περισσότερα απ' αυτά ελάμβαναν ως μέτρο τον αριθμό των εδρών που είχε επιτύχει κάθε κόμμα κατά τις τελευταίες εκλογές, ορισμένα όμως ραδιοτηλεοπτικά ιδρύματα εφάρμοζαν απόλυτη ισότητα, ανεξάρτητα από την κοινοβουλευτική ισχύ των κομμάτων. Το 1962 το μικρότερο από τα τρία σπουδαιότερα γερμανικά κόμματα, το Φιλελεύθερο Δημοκρατικό Κόμμα _FDP_ προσέφυγε στο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο κατά της διαφοροποίησης ανάμεσα σ' αυτό και τα δύο μεγάλα κόμματα του και των δύο μεγάλων κομμάτων (της Χριστιανικής Δημοκρατικής Ενώσεως _CDU_ και του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος της Γερμανίας _SPD).

Το δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή, δέχτηκε το επιτρεπτό της διαφοροποίησης και καθόρισε ως κριτήρια, εκτός του τελευταίου εκλογικού αποτελέσματος, το χρόνο υπάρξεως του κόμματος, τον αριθμό των μελών του, το μέγεθος της οργανώσεως του, την κοινοβουλευτική του εκπροσώπηση και τη συμμετοχή του στις κυβερνήσεις της Ομοσπονδίας. Πάντως δεν επιτρέπεται ο πλήρης αποκλεισμός κόμματος που έγινε δεκτό στις εκλογές της περιοχής του ραδιοτηλεοπτικού ιδρύματος⁹.

Τη νομολογία αυτή επικύρωσε το Συνταγματικό Δικαστήριο σε μεταγενέστερες αποφάσεις του. Στην απόφαση του πάντως της 14^{ης} Φεβρουαρίου 1978 το Δικαστήριο δέχτηκε ότι τα ραδιοτηλεοπτικά

---

⁹ BverfGE, τόμ.14, σελ.121

ιδρύματα δικαιούνται να εξαρτούν τη μετάδοση εκλογικών εκπομπών πολιτικών κομμάτων υπό την προϋπόθεση, ότι ο τηλεοπτικός χρόνος θα χρησιμοποιηθεί μόνο για εκλογική προπαγάνδα και με νομικά θεμιτή μορφή. Τα ραδιοτηλεοπτικά ιδρύματα δικαιούνται επίσης να ελέγχουν την τήρηση των προϋποθέσεων αυτών. Ένας τέτοιος «γενικός κανόνας» είναι η § 90α υποπαρ.1 του γερμανικού Ποινικού Κώδικα (Strafgesetzbuch), που τιμωρεί την περιύβριση του κράτους και των συμβόλων του (πρβλ άρθρο 181 παρ.2 του ελληνικού Ποινικού Κώδικα), της οποίας η παράβαση απαγορεύεται στους πάντες, επομένως και στα στελέχη, τα μέλη και τους οπαδούς πολιτικών κομμάτων. Η απόφαση όμως δέχεται ότι τα ραδιοτηλεοπτικά ιδρύματα δε δικαιούνται να αρνηθούν τη μετάδοση τηλεοπτικής εκπομπής για το μόνο λόγο ότι το χειρόγραφο που υποβλήθηκε περιέχει αντισυνταγματικές εκφράσεις.

(γ) Η ανυπαρξία συνταγματικής επιταγής προσφοράς ραδιοτηλεοπτικού χρόνου και έννομης αξίωσης στα πολιτικά κόμματα

Δεν είναι δυνατό να θεμελιωθεί νομική υποχρέωση των φορέων της ραδιοτηλεόρασης και αξίωση των κομμάτων για χρησιμοποίηση της ραδιοτηλεόρασης για πολιτικές εκπομπές. Τέτοια υποχρέωση των φορέων της ραδιοφωνίας και τέτοια αξίωση των κομμάτων δε θεμελιώνονται σε ρητή συνταγματική ή έστω απλή νομοθετική διάταξη¹⁰. Ειδικότερα, δεν προκύπτει ούτε από τη συνταγματική αρχή της ουδετερότητας της ραδιοτηλεοράσεως.

Και τούτο γιατί, από καθαρά νομική άποψη σε τίποτε δεν προσκρούει η εφαρμογή της πλήρους πολιτικής αποχής στη ραδιοτηλεόραση, οι δε πολιτικοί λόγοι που καθιστούν την εφαρμογή της

---

¹⁰ Τέτοια έννομη αξίωση περιείχε ο περί πολιτικών κομμάτων νόμος της Αργεντινής. (Ley 16, 652_Ley organica de los partidos políticos Bolletin Oficial της 14^{ης} Ιανουαρίου 1965)

αρχής αυτής πρακτικώς δυσχερή ή και αποτρέπουν από την υιοθέτησή της, δεν μπορούν να θεμελιώσουν έννομη αξίωση των πολιτικών κομμάτων.

Και αν ακόμα εσφαλμένα γινόταν δεκτό, ότι η απόρριψη της αρχής της απόλυτης πολιτικής αποχής της ραδιοτηλεόρασης μπορεί να θεμελιώσει σχετικό κανόνα δικαίου, ο κανόνας αυτός θα έθετε αντικειμενικό δίκαιο και δε θα εισήγαγε υποκειμενική αξίωση των πολιτικών κομμάτων για παραχώρηση ραδιοτηλεοπτικού χρόνου.

Στην κυβέρνηση, όμως, ως κρατικό όργανο πρέπει να αναγνωρισθεί δικαίωμα να χρησιμοποιεί τη ραδιοτηλεόραση για ανακοινώσεις, διασαφήσεις ή και υποστήριξη μιας εθνικής πολιτικής¹¹, αν και τα όρια μεταξύ «εθνικής» και κομματικής πολιτικής της κυβερνήσεως είναι στην πράξη άκρως ασαφή. Μια τέτοια χρησιμοποίηση της ραδιοτηλεόρασης από την κυβέρνηση δεν πρέπει να οδηγεί σε κομματική προπαγάνδα ή διαμάχη.

Είναι αναγκαίο, οι κυβερνητικές ανακοινώσεις να μη χρησιμοποιούνται για επίθεση κατά των άλλων κομμάτων. Ο περιορισμός αυτός δεν αίρεται από το λόγο ότι το σύνταγμά μας, εν αντιθέσει προς τα άλλα σύγχρονα συντάγματα¹², εξαιρεί τη ραδιοτηλεόραση από την απαγόρευση της λογοκρισίας και γενικά των προληπτικών μέτρων. Και τούτο γιατί, απ' τη συνταγματική αρχή της ουδετερότητας της ραδιοτηλεοράσεως συνάγεται, ότι η κρατική λογοκρισία δεν μπορεί να συνίσταται στην πολιτική κηδεμόνευση της ραδιοτηλεόρασης από το εκάστοτε κυβερνών κόμμα.

Τα κατ' αρχήν μη απαγορευμένα από το Σύνταγμα προληπτικά μέτρα κατά της ραδιοτηλεόρασης δεν εξασθενούν με την επίκληση της

---

¹¹ βλ την εργασία του W. Leisner, *Öffentlichkeitsarbeit der Regierung im Rechtsstaat* Βερολίνο-Μόναχο 1966

¹² Η λογοκρισία επί της ραδιοφωνίας απαγορεύεται ρητώς από το ισχύον γερμανικό σύνταγμα (άρθρο 5 παρ.1 εδ.3)

κατοχυρωμένης από το Σύνταγμα ελευθερίας της πνευματικής κινήσεως, την οποία τα προληπτικά μέτρα δεν πρέπει να «στραγγαλίζουν» και να εξαφανίζουν¹³, γιατί δεν υπάρχει συνταγματικώς κατοχυρωμένη «ελευθερία της ραδιοτηλεόρασης» υπό την έννοια της ακώλυτης εκπομπής από το καθένα των τηλεοπτικών προγραμμάτων.

Τα όρια στο περιεχόμενο και τον τρόπο επιβολής των συνταγματικώς επιτρεπομένων προληπτικών μέτρων κατά της ραδιοτηλεόρασης τίθενται από τη δημοκρατική αρχή και από την ουδετερότητα της ραδιοτηλεόρασης που συνάγεται επιτακτικώς απ' αυτή.

Η επισκόπηση του διεθνούς ραδιοτηλεοπτικού συστήματος

1) Η διεθνής προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου κατά την ΕΣΔΑ

Η ευρωπαϊκή Σύμβαση των δικαιωμάτων του Ανθρώπου στο αρ.10§1 κατοχυρώνει το θεμελιώδες δικαίωμα κάθε προσώπου στην ελευθερία της εκφράσεως. Σε αυτήν εντάσσεται και η ελευθερία λήψεως και μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών. Σύμφωνα με την αποθετική πλευρά της ελευθερίας στην έκφραση, αποκλείονται καταρχήν οι περιορισμοί που επιβάλλονται από δημόσιες αρχές και οι περιορισμοί που συνεπάγονται τα σύνορα. Άρα, λοιπόν, είναι ανεξάρτητη από δημόσιες επεμβάσεις και κρατικά σύνορα. Ο κανόνας, όμως, αυτός υπόκειται σε σειρά περιορισμών. Ειδικότερα, η §1 εδ.3 ορίζει ότι δεν εμποδίζονται τα κράτη να υπάγουν τις επιχειρήσεις της ραδιοτηλεοράσεως σε προηγούμενη άδεια.

---

¹³ Χρ. Σγουρίτσας: Οι ατομικές ελευθερίες κατά το ισχύον σύνταγμα, Αθήνα 1963, σελ.84-85

Σύμφωνα με αποφάσεις της Επιτροπής η διάταξη αυτή δε διευκρινίζει, αν οι επιχειρήσεις πρέπει να είναι επιχειρήσεις δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου, ούτε αν μπορεί να συσταθεί κρατικό μονοπώλιο στο πεδίο αυτό, ούτε αν απεναντίας, πολλές επιχειρήσεις οφείλουν να συνυπάρχουν. Η διάταξη αυτή δεν μπορεί να ερμηνευθεί ότι αποκλείει, καθ' εαυτό το κρατικό μονοπώλιο τηλεόρασης, μια που μάλιστα την εποχή της υπογραφής της συμβάσεως πολλά κράτη-μέλη είχαν ιδρύσει κρατικά μονοπώλια ραδιοφωνίας και τηλεόρασης.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην απόφασή του για του Sunday Times (1976) χαρακτήρισε ως δικαίωμα του κοινού να λαμβάνει πληροφορίες απ' τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Στο δικαίωμα αυτό αντιστοιχεί υποχρέωση του κράτους να μην πληροφορεί μονομερώς.

2) Η Οδηγία του Συμβουλίου 89/552/ΕΟΚ (της 3^{ης} Οκτωβρίου 1989) για την τηλεόραση

Η οδηγία αυτή έχει ως πρωταρχικό στόχο τη ρύθμιση πέντε αντικειμένων:

τον καθορισμό της τηλεοπτικής εξουσίας των κρατών μελών, την προώθηση της διανομής και παραγωγής ορισμένων τηλεοπτικών προγραμμάτων, τις διάφορες μορφές τηλεοπτικής διαφήμισης, την προστασία των ανηλίκων και το δικαίωμα της απαντήσεως.

Η Οδηγία 89/552/ΕΟΚ αφορά μόνο στις εκπομπές, για τις οποίες είναι υπεύθυνο ένα κράτος μέλος και δεν σχετίζεται με εκπομπές της τηλεόρασης που "απευθύνονται αποκλειστικά σε τρίτα κράτη και των οποίων δε γίνεται λήψη σε άλλο κράτος-μέλος" ¹.

---

¹ αρ.3§3 της Οδηγίας 89/552/ΕΟΚ

Τα κράτη μέλη έχουν σε κάθε περίπτωση τη δυνατότητα να θεσπίζουν αυστηρότερους ή λεπτομερέστερους κανόνες όσον αφορά τους τομείς που καλύπτει η εν λόγω Οδηγία ².

Κατά κύριο λόγο, η Οδηγία 89/552/ΕΟΚ θεσπίζει την ευθύνη κάθε κράτους μέλους όσον αφορά τις μεταδιδόμενες εκπομπές από οργανισμούς που υπάγονται στη δικαιοδοσία του ή που χρησιμοποιούν τεχνικές δυνατότητες δορυφορικής τηλεόρασης. Όπως προβλέπεται, ειδικότερα, η ευθύνη αυτή αφορά την τήρηση του ισχύοντος σε κάθε κράτος-μέλος δικαίου "για τις εκπομπές που απευθύνονται στο κοινό".

Η ευθύνη των κρατών-μελών έχει, επομένως, 2 άξονες:

- (α) την εξασφάλιση της ελευθερίας της λήψεως και την ανεμπόδιστη αναμετάδοση των τηλεοπτικών εκπομπών, που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη και εντάσσονται στο πεδίο ισχύος της εν λόγω οδηγίας και
- (β) τη δυνατότητα αναστολής της αναμετάδοσης των εκπομπών αυτών μόνο προσωρινά και μόνο στην περίπτωση της σωρευτικής συνδρομής ορισμένων ουσιαστικών και διαδικαστικών προϋποθέσεων που προβλέπει το αρ.2 § 2. Συγκεκριμένα απαιτείται (καταστρατήγηση του αρ.22 της εν λόγω οδηγίας σχετικά με την προστασία των ανηλίκων, απ' την τηλεοπτική εκπομπή κατά τρόπο προφανή, σοβαρό και βαρύ, παράβαση της ίδιας διατάξεως τουλάχιστον δύο φορές εντός των δώδεκα προηγούμενων μηνών, έγγραφη επισήμανση απ' την πλευρά του θιγόμενου κράτους μέλους στον ραδιοτηλεοπτικό οργανισμό και στην Επιτροπή των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων τόσο παραβάσεων όσο και της πρόθεσης περιορισμού της αναμετάδοσης σε περίπτωση που παρατηρηθεί νέα παράβαση και τέλος, μη φιλικός διακανονισμός των διαβουλεύσεων με το κράτος μέλος μεταδόσεως και την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων εντός 15 ημερών από την ανωτέρω

---

² κατά το αρ.3§1 της Οδηγίας 89/552/ΕΟΚ

κοινοποίηση σε συνδυασμό με ενδεχόμενη εξακολούθηση της παράβασης την οποία επικαλείται το θιγόμενο κράτος μέλος.

3) Το ΕΣΡ στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής συνεργασίας

Το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης από την πλευρά του τελεί σε στενή σχέση αλληλοσυνεργασίας με τις αντίστοιχες εποπτικές και ρυθμιστικές αρχές των λοιπών χωρών της Ευρώπης, αλλά και με τους θεσμούς και τα όργανα της Ε.Ε. που είναι αρμόδια για την άσκηση εποπτείας στο χώρο των ηλεκτρονικών ΜΜΕ.

Ειδικότερα, το ΕΣΡ συμμετέχει ενεργά στο σύνολο των κοινών εκδηλώσεων που κατά καιρούς διοργανώνει ο σύνδεσμος των Ευρωπαϊκών ρυθμιστικών αρχών (γνωστός ως EPRA - European Platform of Regulatory Authorities), και έχουν μορφή πανευρωπαϊκών συναντήσεων.

Στο πλαίσιο αυτών, διεξάγεται επεξεργασία και διάλογος επί των ζητημάτων ελέγχου του περιεχομένου των εκπομπών (ειδικότερα, όσον αφορά την προστασία του ιδιωτικού βίου και τα διαφημιστικά ζητήματα).

Το ΕΣΡ συμμετέχει επίσης κατά τρόπο ενεργό στην Επιτροπή Επαφών σχετικά με ζητήματα ΜΜΕ του αρ.23 α της Οδηγίας 97/36/ΕΚ. Κατά τις συνεδριάσεις αυτές διεξάγονται συζητήσεις για την άσκηση τηλεοπτικών δικαιωμάτων όσον αφορά τα γεγονότα μείζονος κοινωνικής σημασίας στα διάφορα κράτη-μέλη, όπως προβλέπεται και απ' το αρ.3 α της Οδηγίας 97/36/ΕΚ. Επιπλέον, παρακολουθείται η συνεπής εφαρμογή των αρ.4 και 5 της ίδιας Οδηγίας. Οι συγκεκριμένες ρυθμίσεις αφορούν τον τρόπο καταγραφής τόσο του χρόνου εκπομπής όσο και των ποσοστών που αντιστοιχούν στις ταινίες ευρωπαϊκής παραγωγής. Τέλος, πραγματοποιείται μια προσεκτική και συστηματική εξέταση των επιπτώσεων της διαφήμισης και της τηλεαγοράς στους ανηλίκους.

Προσωπικότητα και ελευθερία του Τύπου, όπως απορρέει από το Σύνταγμα

Στις αρχές της νεότερης συνταγματικής ιστορίας ο τύπος συνιστούσε το κατ' εξοχήν μέσον προστασίας της ανθρώπινης αξίας. Στη σύγχρονη εποχή ωστόσο εξοπλισμένος με τα ποικίλα επιτεύγματα της σύγχρονης τεχνολογίας, ενδέχεται να έρθει σε σύγκρουση με το έννομο αγαθό της προσωπικότητας.

Η πυκνότητα και η ένταση των τριβών αυτών μεταξύ της ελευθερίας του τύπου και της προσωπικότητας γίνεται κατανοητή σε περίπτωση που ληφθεί υπόψη το σύνολο των δραστηριοτήτων του τύπου: πολιτικές, οικονομικές, επιστημονικές, θρησκευτικές, κοινωνικές, σ' όλες τις εκφάνσεις του σύγχρονου "γίγνεσθαι".

Ο τύπος οφείλει να φέρει στη δημοσιότητα γεγονότα και γνώμες που απαιτούν ανταλλαγή απόψεων. Επιπλέον, όμως, ο τύπος συνιστά τον κατεξοχήν χώρο όπου εκφράζονται οι πολιτιστικές και ηθικές αξίες της ανθρωπότητας. Τέλος στη διακριτική ευχέρεια του τύπου εναπόκειται η άσκηση ψυχαγωγικής δραστηριότητας ή η ικανοποίηση της περιέργειας του αναγνωστικού κοινού με τη δημοσίευση αναλόγων κειμένων και εικόνων. Το άρθρο 14 του Συντάγματος καλύπτει όλες τις παραπάνω δραστηριότητες του τύπου.

Η κατά το άρθρο 14 παρ. 1 & 2 του Συντάγματος ελευθερία του τύπου αποτελεί, ειδικότερα, ατομικό δικαίωμα και συγχρόνως θεσμική εγγύηση. Το ατομικό δικαίωμα υπόκειται στους περιορισμούς του Συντάγματος ενώ η θεσμική εγγύηση συνδέεται με καθήκοντα και κατευθύνεται προς ορισμένους σκοπούς¹.

---

¹ Δαγτόγλου: Τύπος και Σύνταγμα, σελ. 32

Το ατομικό δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου θεμελιώνεται στην παρ. 1 που ορίζει ότι « καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του με την επιφύλαξη τήρησης των νόμων του κράτους».

Η ενεργητική αυτή πλευρά του ατομικού δικαιώματος συμπληρώνεται από ένα δικαίωμα πληροφόρησης μέσω του τύπου, το οποίο στερείται μεν ειδικής συνταγματικής κατοχύρωσης, πηγάζει όμως από τη διάταξη του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας². Η συνάντηση του ατομικού αυτού δικαιώματος της ελευθερίας της έκφρασης και ειδικότερα της ελευθερίας του τύπου με το έννομο αγαθό της προσωπικότητας ενδέχεται να είναι αρμονική, μπορεί, ωστόσο, και να μην είναι.

Στη δεύτερη περίπτωση γεννάται θέμα σύγκρουσης δύο έννομων αγαθών κατοχυρωμένων από το Σύνταγμα, που επιβάλλει την ad hoc στάθμισή τους.

Η στάθμιση μπορεί να οδηγήσει είτε στην επικράτηση της ελευθερίας του τύπου είτε αντίθετα στον περιορισμό της ελευθερίας του τύπου υπέρ του δικαιώματος της προσωπικότητας³.

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ (ΕΣΡ)

---

² Φίλιας: Το συνταγματικό δικαίωμα της ελευθεροτυπίας σελ. 20 επ , Αλιβιζάτος: Κράτος και ραδιοτηλεόραση σελ.47 επ

³ Γ. Καρακώστας: Προσωπικότητα και τύπος σελ. 20-21

ΟΡΓΑΝΩΣΗ

(α) Εισαγωγή: ΕΣΡ, η πρώτη ανεξάρτητη διοικητική αρχή στην Ελλάδα.

Ο ταχύτατος ρυθμός εξέλιξης σ' όλους τους τομείς της ζωής και ιδιαίτερα η εντατικοποίηση των σύγχρονων προβλημάτων, η αύξηση των γραφειοκρατικών δυσκολιών και η εμφάνιση δυσλειτουργιών στις σχέσεις διοίκησης και διοικούμενων σε συνδυασμό με το αλματώδες τεχνολογικό "θάμβος" και τη συνακόλουθη πρόοδο στο χώρο των τηλεπικοινωνιών και των ΜΜΕ συνέτειναν στην ίδρυση των ανεξάρτητων διοικητικών αρχών¹.

Το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ) αποτελεί την πρώτη ανεξάρτητη διοικητική αρχή ("Independent authority, haute autorite") που λειτουργεί απ' τον Οκτώβριο του 1989 και είναι επιφορτισμένη με τη διοικητική εποπτεία των ηλεκτρονικών μέσων μαζικής ενημέρωσης (ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών) και τον έλεγχο της τήρησης του Νόμου στο χώρο της λειτουργίας τους. Πρωταρχικός του σκοπός είναι η προώθηση της ελευθερίας του λόγου και της πολυφωνίας, ο σεβασμός της δημοσιογραφικής δεοντολογίας και η εξασφάλιση της τήρησης των προαναφερόμενων συνταγματικών επιταγών της αντικειμενικότητας, της ισομέρειας και της προαγωγής της ποιότητας των ραδιοτηλεοπτικών προβολών².

---

¹ Ανεξάρτητες διοικητικές αρχές δημιουργούνται στη Βρετανία και γίνονται γνωστές με την ονομασία "Quangos". Στις ΗΠΑ πρωτοπαρουσιάζονται στα τέλη του περασμένου αιώνα. Ο θεσμός γενικεύεται με το "new deal" προκειμένου να συγκεράσει την κρατική επέμβαση με τη φιλοσοφία της ελεύθερης και ανεξάρτητης επιχείρησης: "independent administrative agencies". Στη Γαλλία κάνουν την εμφάνισή τους κυρίως από το 1950 και υποδηλώνουν μια ιδιαίτερα σημαντική και ενδιαφέρουσα εξέλιξη της Γαλλικής Διοίκησης τα τελευταία χρόνια: commission des controle des Banques.

² Κατά το αρ.9§4 του Ν. 1730/1987 όπως τροποποιήθηκε με το αρ.3§9 του Ν. 1866/1989 και αρ.3§2: στόχος και η διαφύλαξη της ποιότητας της ελληνικής γλώσσας, η προαγωγή και διάδοση του ελληνικού πολιτισμού και της ελληνικής παράδοσης.

(β) Το νομικό καθεστώς του ΕΣΡ

ΤΟ ΕΣΡ ιδρύθηκε με το Ν. 1866/1989* περί "Ίδρυσης Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης και παροχής αδειών για την ίδρυση και λειτουργία τηλεοπτικών σταθμών", πολλές από τις ρυθμίσεις του οποίου έχουν έκτοτε τροποποιηθεί με διατάξεις μεταγενέστερων νομοθετημάτων. Πρόκειται για τους: Ν. 2173/1993 περί Ανασυγκρότησης του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης, Ν. 2328/1995 για το "Νομικό καθεστώς της ιδιωτικής τηλεόρασης και της Τοπικής Ραδιοφωνίας" και Ν. 2644/1998 "Για την παροχή συνδρομητικών και τηλεοπτικών εκπομπών".

Το ΕΣΡ αφορούν, επιπλέον, τα Π.δ. 213/1995 για την "Οργάνωση και λειτουργία του ΕΣΡ και της Γραμματείας" του και 310/1996 "για τον έλεγχο της διαφάνειας στον ευρύτερο χώρο των ΜΜΕ".

Από τις παραπάνω ρυθμίσεις προκύπτει ότι το ΕΣΡ είναι ένα ανεξάρτητο όργανο υπαγόμενο στην εποπτεία του Υπουργείου Τύπου και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, το οποίο περιβάλλεται με μεγάλο βαθμό ανεξαρτησίας.

Η ανεξαρτησία αυτή συνίσταται στο ότι δεν υπάρχει καμία σχέση υπαγωγής ή ιεραρχικής εξάρτησης από τον αρμόδιο υπουργό, ο οποίος περιορίζεται σε έλεγχο νομιμότητας, χωρίς περιθώρια ελέγχου σκοπιμότητας των αποφάσεων του Ε.Σ.Ρ. Επιπροσθέτως, τα μέλη του Συμβουλίου απολαμβάνουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, δεδομένου ότι από τη στιγμή που διορίζονται δεν υπόκεινται σε κανενός είδους δεσμεύσεις πέραν του Συντάγματος και

---

* αρ. 1 § 1 και Ν. 1866/1989

των Νόμων και δεν μπορούν ν' αντικατασταθούν μέχρι τη λήξη της θητείας τους **.

(γ) Η αποστολή του ΕΣΡ

Η αποστολή του ΕΣΡ συνδέεται στενά με τις επιταγές τόσο του Συντάγματος και της ελληνικής νομοθεσίας όσο και των ρυθμίσεων της Ε.Ε. Κατ' αυτόν τον τρόπο, τα ηλεκτρονικά μέσα μαζικής ενημέρωσης οφείλουν να λειτουργούν με συνείδηση της κοινωνικής σημασίας του ενημερωτικού, ψυχαγωγικού και μορφωτικού τους καθήκοντος με ταυτόχρονο σεβασμό των συνταγματικών δικαιωμάτων των πολιτών.

Ειδικότερα, το αρ.15§2 του Συντάγματος προβλέπει το καθήκον των ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών να υπηρετούν την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων καθώς και των προϊόντων λόγου και τέχνης, κατά τρόπο που να εξασφαλίζεται η ποιοτική στάθμη των εκπομπών. Παράλληλα, κρίνεται αναγκαία η προάσπιση αξιών και θεμελιωδών ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, όπως της ελευθερίας του λόγου και του τύπου, της ελευθερίας του στοχασμού και της θρησκευτικής συνείδησης, του σεβασμού της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και της προσωπικότητας, της τιμής και υπόληψης των πολιτών, του απαραβίαστου της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της ελευθερίας της επαγγελματικής και οικονομικής δραστηριότητας και του ανταγωνισμού.

** Το Συμβούλιο υπάγεται κατά τα αρ.20 § 1 και 95§1 του Συντάγματος στον έλεγχο των δικαστηρίων και μάλιστα του ΣτΕ, το οποίο, όμως, ασκεί μόνο ακυρωτικό έλεγχο, δηλαδή ελέγχει μόνο τη νομιμότητα των πράξεων και την τήρηση των άκρων ορίων του ΕΣΡ.

ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ

(α) Σύνδεση και status των μελών του ΕΣΡ

Τα μέλη του ΕΣΡ είναι, όπως προαναφέρθηκε, οπλισμένα τόσο με οργανική όσο και με λειτουργική ανεξαρτησία. Η περιορισμένη διάρκεια της εντολής, το μη ανανεώσιμο την θητείας, η καθιέρωση ασυμβιβάστων και ασυλιών προς αποφυγή των ποικίλων εξουσιών (δημοσίων και ιδιωτικών) αποτελούν ενισχυτικές ενδείξεις.

Ως προς την προσωπική ανεξαρτησία τα περισσότερα από τα μέλη του ΕΣΡ υποδεικνύονται από πολιτικά κόμματα και οργανώσεις συμφερόντων, χωρίς ασφαλώς να είναι εκπρόσωποι τους¹. Σε κάθε περίπτωση, η προσωπική ανεξαρτησία των εκάστοτε μελών του ΕΣΡ δεν έχει την έκταση της δικαστικής ανεξαρτησίας και τα μέλη του Συμβουλίου δεν είναι ισόβια όπως οι δικαστές. Μολονότι δεν είναι δυνατή η απομάκρυνσή τους κατά τη διάρκεια της θητείας τους, δεν μπορούν πάντως να παραμείνουν ως μέλη μετά τη λήξη της θητείας τους, αν οι οργανώσεις που τους υπέδειξαν δε συμφωνήσουν για την ανανέωση της θητείας αυτής.

Η λειτουργική ανεξαρτησία των μελών του Συμβουλίου αποτελεί εγγύηση ότι κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και τους Νόμους. Σε καμία περίπτωση δεν υποχρεούνται να συμμορφώνονται με εντολές ή διαταγές ή απαγορεύσεις από οπουδήποτε (τον Υπουργό Προεδρίας της Κυβερνήσεως, τον Πρωθυπουργό ή το Υπουργικό Συμβούλιο ή την οργάνωση που τους

---

¹ Αξιοσημείωτη στο σημείο αυτό είναι η πρωτοπορία του Έλληνα νομοθέτη, αν αναλογισθεί κανείς ότι στο γαλλικό ΕΣΡ τα περισσότερα μέλη υποδεικνύονται από τον Π.Δ., τον Πρόεδρο της Βουλής και τον Πρόεδρο της Γερουσίας. Στην Ολλανδία, απ' την άλλη, παρατηρείται στο Συμβούλιο κομματική εκπροσώπηση, ενώ στη Μ. Βρετανία ο διορισμός του συνόλου των μελών πραγματοποιείται απ' τον αρμόδιο Υπουργό

υπέδειξε²). Δε δέχονται επομένως ούτε ιεραρχική εξουσία, αλλά ούτε και εποπτεία.

Ως προς τα κωλύματα διορισμού, τη θέσπιση ασυμβιβάστων με τη θέση του μέλους του Συμβουλίου, την ευθύνη και τον καθορισμό της αποζημιώσεως, ο Ν. 1866/1989³ εξουσιοδοτεί την έκδοση προεδρικού διατάγματος. Ωστόσο, ο ίδιος ο Ν. 1866/1989 προβλέπει ως ασυμβίβαστα αφενός ορισμένα πολιτικά αξιώματα (μέλους της κυβερνήσεως, βουλευτή, υφυπουργού, γενικού ή ειδικού γραμματέα υπουργείου) και αφετέρου την οποιαδήποτε συμμετοχή (ως εταίρου, μέλους του διοικητικού συμβουλίου ή υπαλλήλου) σε επιχείρηση παραγωγής, εμπορίας και μεταδόσεως ραδιοτηλεοπτικών προγραμμάτων.

Το εκτελεστικό διάταγμα 573/1989⁴ προσθέτει ως κωλύματα την έλλειψη της ελληνικής ιθαγένειας και την προηγούμενη καταδίκη σε ορισμένα αδικήματα.

Αναφορικά με τον αριθμό των μελών, σύμφωνα με το Ν.1866/1989 το ΕΣΡ ήταν ενδεκαμελές, ενώ σύμφωνα με το Ν.2173/1993 (με τον οποίο κατ' ουσίαν ανασυγκροτείται το ΕΣΡ) γίνεται εννεαμελές. Τα μέλη του ΕΣΡ διορίζονται με πράξη του υπουργού Προεδρίας της Κυβέρνησης κατόπιν υπόδειξης του προέδρου του από τον Πρόεδρο της Βουλής, τεσσάρων μελών του από το πρώτο σε έδρες στη Βουλή κόμμα, δύο μελών από το δεύτερο και ανά ένα από το τρίτο και το τέταρτο κόμμα. Επιπροσθέτως, η θητεία του ΕΣΡ είναι τριετής και ανανεώσιμη.

---

² αρ.1§1 και 2 Ν.1866/1989

³ αρ.2§5 εδ.1 Ν.1866/1989 σε συνδυασμό με π.δ. 572/1989 και 573/1989

⁴ αρ.1 π.δ. 573/1989

(β) Στελέχωση και υλικοτεχνική υποδομή

Ένα από τα βασικότερα προβλήματα του ΕΣΡ υπήρξε η μεγάλη δυσαναλογία μεταξύ της έκτασης και της σπουδαιότητας των αρμοδιοτήτων του αφενός και της ένδειάς του σε στελεχιακό δυναμικό αφετέρου.

Κατ' αρχάς, πρέπει να επισημανθεί ότι το ΕΣΡ δε διαθέτει οργανισμό, δηλ. υπάρχει ολοκληρωμένη νομοθετική πρόβλεψη, υπάρχουν μόνο αποσπασματικές ρυθμίσεις, οι σπουδαιότερες απ' τις οποίες έχουν θεσπιστεί σχετικά πρόσφατα και περιλαμβάνονται ιδίως στα π.δ. 213/1995 και 310/1996 που προβλέπουν την οργάνωση της Γραμματείας του ΕΣΡ.

Το γεγονός ότι το ΕΣΡ λειτουργεί ως τώρα με ελάχιστο προσωπικό⁵, το οποίο δεν είναι κατά κανόνα κατανομημένο σε οργανικές θέσεις και εργάζεται ως αποσπασμένο στο Συμβούλιο, είτε από το Υπουργείο Τύπου και ΜΜΕ είτε από την ΕΡΤ Α.Ε. δεν μπορεί παρά να δυσχεραίνει το έργο του ΕΣΡ.

Το προφανέστερο και βασικότερο μειονέκτημα του τρόπου αυτού λειτουργίας είναι η αίσθηση προσωρινότητας που δημιουργείται στο στελεχιακό αυτό δυναμικό και η ενδεχόμενη μη επαρκής ανάπτυξη ενός πνεύματος συλλογικότητας που θα συνέτεινε στην τόνωση των προσπαθειών από ψυχολογική άποψη.

Ας σημειωθεί ότι το ΕΣΡ κατέβαλε έντονες προσπάθειες άρσης των προβλημάτων που προκαλούνται από την ανεπαρκή στελέχωσή του. Οι προσπάθειες αυτές επικεντρώθηκαν στην πρόσληψη επιστημονικού προσωπικού, αμφίβολο είναι, ωστόσο, το κατά πόσο καρποφόρησαν.

---

⁵ 13 άτομα (5 από το Υπουργείο Τύπου και Μ.Ε. και 8 αποσπασμένα από την ΕΡΤ Α.Ε.)

(γ) Μηχανισμός Καταγραφής των προς έλεγχο εκπομπών

Σημαντικότερο για τη λειτουργία του ΕΣΡ πρόβλημα, που σχετίζεται με την υλικοτεχνική του υποδομή είναι και αυτό της δημιουργίας μηχανισμού καταγραφής των ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών προς το σκοπό του ελέγχου του περιεχομένου τους.

Επιτακτική ανάγκη αποτελεί η πραγματοποίηση προσπάθειών για την εξεύρεση της καλύτερης δυνατής λύσης, δεδομένου ότι σήμερα η καταγραφή των εκπομπών είναι ιδιαίτερος επιλεκτική και δειγματοληπτική και κατά τον τρόπο αυτό εμφανίζει τεράστια κενά.

Για την αντιμετώπιση του προβλήματος προσφέρονται δύο λύσεις:

Η πρώτη απ' αυτές που ακολουθείται από τις μεγαλύτερες χώρες της Ε.Ε., συνίσταται στην εγκατάσταση στους χώρους της ελεγκτικής αρχής ενός ηλεκτρονικού συστήματος κατάλληλου να λαμβάνει και να καταγράφει τα ραδιοτηλεοπτικά προγράμματα σε όποιο σημείο της επικράτειας και αν εκπέμπονται και της δημιουργίας ενός τμήματος καταγραφής επαρκώς και καταλλήλως στελεχωμένου. Η λύση αυτή είναι μεν ιδανική από τη πλευρά της αποτελεσματικότητας, απαιτεί ωστόσο, ένα ενδεχομένως δυσβάστακτο κόστος.

Για το λόγο αυτό, το ΕΣΡ προσανατολίζεται προς τη δεύτερη λύση. Αυτή συνίσταται στην καλή οργάνωση του δειγματοληπτικού ελέγχου, σε συνδυασμό αφενός προς την καλύτερη επικοινωνία με τις διάφορες ενώσεις πολιτών, ώστε να δραστηριοποιούνται εντονότερα στη διατύπωση καταγγελιών-παραβάσεων προς το ΕΣΡ και αφετέρου προς την επί πλέον αγορά μιας ή δύο κινητών μονάδων για την καταγραφή εκπομπών που θα περιοδεύουν συνεχώς ανά τη χώρα και θα ελέγχουν δειγματοληπτικά τους ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς ανά περιφέρειες.

ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ - ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ

Τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες του ΕΣΡ μπορούν να καταταχθούν σε τρεις μεγάλες κατηγορίες:

- A) Καθήκοντα-αρμοδιότητες διοικητικής εποπτείας
- B) Καθήκοντα-αρμοδιότητες ελέγχου περιεχομένου των εκπομπών
- Γ) Καθήκοντα-αρμοδιότητες προγραμματισμού και επικοινωνίας

A) Καθήκοντα-αρμοδιότητες διοικητικής εποπτείας

Στην κατηγορία των καθηκόντων-αρμοδιοτήτων διοικητικής εποπτείας ανήκουν ιδίως:

- (i) η έκφραση σύμφωνης γνώμης για τη χορήγηση άδειας λειτουργίας ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού σταθμού ή παροχής συνδρομητικών ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών υπηρεσιών
- (ii) ο έλεγχος της διαφάνειας των ιδιοκτησιακών σχέσεων στις επιχειρήσεις που λειτουργούν ραδιοφωνικούς ή τηλεοπτικούς σταθμούς ή παρέχουν τις ως άνω συνδρομητικές υπηρεσίες
- (iii) ο έλεγχος της τήρησης των τεχνικών προδιαγραφών (συχνότητα, ένταση, τοπικά όρια εκπομπής) λειτουργίας των ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών, που έχουν καθοριστεί για τον καθένα από αυτούς στην άδεια λειτουργίας του
- (iv) ο έλεγχος σεβασμού των πνευματικών και συγγενικών δικαιωμάτων επί των μεταδιδόμενων από τους σταθμούς πνευματικών και καλλιτεχνικών έργων και παραστάσεων-εκτελέσεων τους
- (v) ο έλεγχος των μεταδιδόμενων δωρεάν απ' τους ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς κοινωνικών μηνυμάτων
- (vi) η συνεργασία με τις εταιρείες που διενεργούν έρευνες ραδιοτηλεοπτικής αγοράς και ιδίως μετρήσεις ακροαματικότητας και τηλεθέασης
- (vii) ο λοιπός έλεγχος νομιμότητας, που αφορά την τήρηση ενός πλήθους ειδικών όρων που θέτει ο νόμος για τη λειτουργία των ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών επιχειρήσεων*

---

* Αφορά κυρίως σε διάφορες υποχρεώσεις καταβολής τελών, διάθεσης ποσοστού των ετήσιων κερδών τους στο δημόσιο και σε ν.π.δ.δ. για παραγωγή ταινιών, κάλυψης ορισμένου ποσοστού εκπομπών με προγράμματα ευρωπαϊκής και ελληνικής παραγωγής κ.λ.π.

B) Καθήκοντα-αρμοδιότητες ελέγχου του περιεχομένου των εκπομπών

Ο έλεγχος του περιεχομένου των εκπομπών είναι τόσο προληπτικός όσο και κατασταλτικός-κυρωτικός. Στην κατηγορία αυτή υπάγονται:

- (i) ο έλεγχος των ενημερωτικών εκπομπών ως προς το αν τηρούν τις αρχές της αντικειμενικής, ισότιμης, πλήρους, μετριοπαθούς και αξιόπιστης μετάδοσης των πληροφοριών και των ειδήσεων με τρόπο που να αναδεικνύει τον πλουραλισμό των απόψεων, να σέβεται τα πρόσωπα που τις εκφράζουν κ.λ.π.
- (ii) ο έλεγχος των πάσης φύσεως (ενημερωτικών, ψυχαγωγικών και λοιπών) εκπομπών ως προς το αν τηρούν τους κανόνες προστασίας των ανηλίκων τόσο κατά την παρουσίασή τους σ' αυτές όσο και με την αποφυγή έκθεσής τους σε βίαια, πορνογραφικά ή άλλα θεάματα που είναι ικανά να προσβάλλουν τη σωματική-πνευματική ηθική τους ανάπτυξη
- (iii) ο έλεγχος των πάσης φύσεως εκπομπών ως προς το αν εκπληρούν τις υποχρεώσεις σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, του ιδιωτικού βίου, της προσωπικότητας, της τιμής και της υπόληψης των πολιτών
- (iv) ο έλεγχος των πάσης φύσεως εκπομπών ως προς το σεβασμό ειδικών κατηγοριών προσώπων για τα οποία ελλοχεύει ο κίνδυνος κοινωνικού αποκλεισμού και ιδίως προς την κατεύθυνση αποφυγής διάδοσης ή ενίσχυσης τυχόν αισθημάτων ξενοφοβίας και ρατσισμού
- (v) ο έλεγχος της μετάδοσης διαφημίσεων τόσο ως προς την τήρηση των νόμιμων χρονικών ορίων και του αριθμού των επιτρεπομένων διακοπών ανά είδος εκπομπής όσο και ως προς τον περιορισμό του περιεχομένου των διαφημιστικών μηνυμάτων
- (vi) η συνεργασία με τις εταιρείες που διενεργούν έρευνες ραδιοτηλεοπτικής αγοράς και ιδίως μετρήσεις ακροαματικότητας και τηλεθέασης
- (vii) η λήψη των καταλλήλων μέτρων για την εξασφάλιση υψηλής ποιοτικής στάθμης των εκπομπών και της πολιτιστικής ανάπτυξης της χώρας

(Γ) Καθήκοντα-αρμοδιότητες προγραμματισμού και επικοινωνίας

Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται κυρίως:

- (i) η διατύπωση προτάσεων προς τη Βουλή (Επιτροπή θεσμών και διαφάνειας) και προς το Υπουργείο Τύπου και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης για τη θέσπιση νομοθετημάτων ή τη λήψη διοικητικών μέτρων
- (ii) η σύνταξη ή η ανάθεση ερευνών και μελετών (κοινωνιολογικών, νομικών, τεχνικών κ.λ.π.) και η συνεργασία με ΑΕΙ και ερευνητικά ινστιτούτα για την καλύτερη γνώση του ραδιοφωνικού και τηλεοπτικού πεδίου
- (iii) η συνεργασία με τις αντίστοιχες ελεγκτικές αρχές ξένων χωρών και ιδίως των εταίρων μας στην Ε.Ε., η συμμετοχή σε επιτροπές της Ένωσης, σε διεθνείς συναντήσεις συντονιστικών οργάνων των ελεγκτικών αρχών, η συμμετοχή και διοργάνωση ημερίδων και συνεδρίων σε θέματα απόμμενα του ραδιοτηλεοπτικού χώρου και της εποπτείας του
- (iv) η δημιουργία δικτύων επικοινωνίας για θέματα εποπτείας και ελέγχου των ηλεκτρονικών μέσων μαζικής ενημέρωσης
- (v) η επικοινωνία με την κοινωνία των πολιτών, η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών για τα δικαιώματά τους απέναντι στα ηλεκτρονικά μέσα μαζικής ενημέρωσης, η γνωστοποίηση του έργου του ΕΣΡ στο ευρύ κοινό και η πρόσκλησή του σε συνεργασία για την αντιμετώπιση προβλημάτων του τηλεοπτικού χώρου

ΤΟ ΚΥΡΙΩΣ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΕΣΡ

A) Διοικητική Εποπτεία

1) Χορήγηση αδειών λειτουργίας σε ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς

Η πιο σημαντική και ουσιαστική δραστηριότητα του ΕΣΡ είναι η εξέταση των αιτήσεων για τη χορήγηση αδειών λειτουργίας ραδιοφωνικών σταθμών στο Λεκανοπέδιο της Αττικής.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, είναι δυνατή η συγκρότηση του "Συμβουλίου με την ειδική σύνθεση" με πράξη του Προέδρου και σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία⁶ και η ανάθεση σ' αυτό της ειδικής και περιορισμένης εντολής ελέγχου της συνδρομής των τυπικών προϋποθέσεων για κάθε υποβαλλόμενη αίτηση.

Μετά την περάτωση της αναλυτικής διαδικασίας και νομικής αξιολόγησης, καλούνται ατομικά οι υπεύθυνοι των σταθμών, οι αιτήσεις των οποίων δεν πληρούν τις προϋποθέσεις του παραδεκτού προκειμένου να προβούν στις κατάλληλες συμπληρώσεις, εφόσον παρατηρηθούν ελλείψεις βασικών στοιχείων.

Σε κάθε περίπτωση, κατά τη διεξαγωγή του ελέγχου επιζητείται να διασφαλιστεί:

(α) η αρχή της διαφάνειας, η οποία επιδιώκεται αφενός με την ονομαστικοποίηση των μετοχών και την επίσημη γνωστοποίηση των ονομάτων του διευθύνοντος συμβούλου και των μελών του διοικητικού συμβουλίου και αφετέρου με τον έλεγχο του τρόπου απόκτησης και κατοχής των οικονομικών μέσων για την ίδρυση του σταθμού.

---

⁶ αρ.19§1 Ν.2644/1998

- (β) η αρχή της πολλαπλότητας και πολυμέρειας των σταθμών με τον έλεγχο σε αυτή τη φάση
- i) της μη συγκέντρωσης από τους ιδιοκτήτες ενός σταθμού μεγάλης οικονομικής δύναμης και μονοπωλιακής επιρροής, πράγμα που κατά το νόμο διασφαλίζεται κυρίως με την απαγόρευση συμμετοχής εταίρων σε περισσότερες από δύο κατηγορίες ΜΜΕ
  - ii) της επιχειρηματικής και οικονομικής αυτοτέλειας των ατομικών επιχειρηματιών και των συγγενών τους
  - iii) της μη άσκησης αθέμιτης ή ασυμβίβαστης με την κατοχή άδειας ραδιοφωνικού σταθμού δραστηριότητας⁷
- (γ) η αρχή της μη ηθικής αναξιοτήτας των ιδιοκτητών, εταίρων, διαχειριστών ή διευθυνόντων της εταιρείας με τον έλεγχο της μη συνδρομής στο πρόσωπό τους καταδίκης για ποινικό αδίκημα που να αναφέρεται ως κώλυμα διορισμού στον Υπαλληλικό Κώδικα.

2) Λειτουργία του Τμήματος Ελέγχου Διαφάνειας

Η δημιουργία και η έναρξη λειτουργίας του Τμήματος Ελέγχου Διαφάνειας* αποτέλεσε βασική μέριμνα του ΕΣΡ. Το τμήμα αυτό στο οποίο τηρούνται στοιχεία κυρίως οικονομικής φύσεως τόσο για τις εταιρείες που λειτουργούν ραδιοφωνικούς και τηλεοπτικούς σταθμούς, όσο και για άλλες εταιρείες που δραστηριοποιούνται στον ευρύτερο οπτικοακουστικό χώρο, δεν είχε ως τώρα λειτουργήσει ελλείψει ειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού και κατάλληλης υλικοτεχνικής υποδομής.

---

⁷ όπως λ.χ. εργολάβου ή προμηθευτού του δημοσίου, παραγωγού οπτικοακουστικών έργων και διαφημιστή

* σύμφωνα με το ν.δ. 310/1996

Παρ' όλη την έλλειψη ειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού και τη μη έναρξη λειτουργίας του Τμήματος Ελέγχου Διαφάνειας το ΕΣΡ συγκρότησε επιτροπή από μέλη του για την οργάνωση του Τμήματος και ανέθεσε σε ορισμένους ειδικούς επιστήμονες τον έλεγχο της διαφάνειας των εταιρειών και επιχειρήσεων που υπέβαλαν αιτήσεις για χορήγηση άδειας λειτουργίας ραδιοφωνικών σταθμών στο λεκανοπέδιο Αττικής.

3) Έλεγχος συχνοτήτων

Σύμφωνα με το νόμο, ο έλεγχος της τήρησης των όρων άδειας λειτουργίας των ραδιοτηλεοπτικών σταθμών περιλαμβάνει και τον έλεγχο του κατά πόσο οι σταθμοί αυτοί εκπέμπουν στις συχνότητες που τους έχουν εκχωρηθεί με την επιτρεπόμενη ένταση και τοπική εμβέλεια. Το ΕΣΡ δεν έχει τη δυνατότητα καταγραφής των εκπεμπόμενων σημάτων, καθώς η σχετική αρμοδιότητα ανήκει στο Υπουργείο Μεταφορών, μπορεί εντούτοις, να ζητά στοιχεία απ' τους σταθμούς, όποτε το κρίνει σκόπιμο. Ασκώντας τη δυνατότητα που του παρέχει ο νόμος το ΕΣΡ μπορεί να ζητήσει απ' τους αιτούντες που ήδη λειτουργούν ραδιοφωνικούς σταθμούς, βάσει προσωρινών αδειών, να γνωρίσουν στο Συμβούλιο σε ποιες συχνότητες, από ποια σημεία και με πόση ένταση σήματος εκπέμπουν τα προγράμματά τους, καθώς επίσης και αν και βάσει ποιων συμβάσεων με άλλους σταθμούς επιτρέπουν την αναμετάδοση του προγράμματός τους και εκτός Λεκανοπεδίου Αττικής.

Το ΕΣΡ μετά τη συγκέντρωση των σχετικών πληροφοριών, επεξεργάζεται το υλικό και διαβιβάζει τα στοιχεία στο Υπουργείο Τύπου και ΜΜΕ και στο Υπουργείο Μεταφορών¹.

---

¹ Πρέπει να προσεχθεί ότι ο ν. 2644/1998 προβλέπει περιοδικό έλεγχο εκ μέρους του ΕΣΡ

4) Εποπτεία τήρησης νομοθεσίας για τα πνευματικά και συγγενικά δικαιώματα

Το ΕΣΡ ασκεί κατά νόμο εποπτικό έλεγχο της τήρησης εκ μέρους των ραδιοτηλεοπτικών σταθμών των υποχρεώσεων σεβασμού των πνευματικών δικαιωμάτων των δημιουργών και των συγγενικών δικαιωμάτων των εκτελεστών των έργων λόγου και τέχνης που περιλαμβάνουν στα προγράμματά τους².

Ο έλεγχος αυτός είναι τόσο προληπτικός όσο και κατασταλτικός. Προληπτικός είναι ο έλεγχος κατά τη διαδικασία αδειοδότησης των σταθμών και κατασταλτικός όταν καταγγελθεί συγκεκριμένη παραβίαση της νομοθεσίας για την προστασία των πνευματικών και συγγενικών δικαιωμάτων.

Το ΕΣΡ σε ορισμένες περιπτώσεις καταγγελιών, είναι δυνατόν να προβεί στην επιβολή κυρώσεων τόσο υπό τη μορφή σύστασης όσο και υπό τη μορφή καταβολής χρηματικών προστίμων.

5) Έλεγχος Κοινωνικών μηνυμάτων

Σε κάθε περίπτωση, οι ραδιοτηλεοπτικοί σταθμοί είναι υποχρεωμένοι να μεταδίδουν δωρεάν μηνύματα ευρύτερης κοινωνικής σημασίας και πολιτιστικού περιεχομένου. Στόχος του ΕΣΡ για το άμεσο μέλλον αποτελεί ο καθορισμός του αριθμού μεταδόσεων και του τρόπου παρουσίασης των μηνυμάτων σε ημερήσια βάση.

B) Έλεγχος του περιεχομένου των εκπομπών

² Ν. 2121/1993 για την Πνευματική Ιδιοκτησία

(1) Προληπτικός Έλεγχος

Το ΕΣΡ δίνει μεγάλη έμφαση σε προληπτικές παρεμβάσεις, ώστε το περιεχόμενο των ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών να ανταποκρίνεται στις επιταγές της ισχύουσας νομοθεσίας. Ο προληπτικός έλεγχος, που δεν επιτρέπεται να συνδέεται με οποιασδήποτε μορφής λογοκρισία, περιλαμβάνει ποικίλα μέτρα και κυρίως:

- α) την έκδοση οδηγιών του ΕΣΡ προς τους σταθμούς με αφορμή είτε ήδη παρατηρηθείσες τάσεις προς επανάληψη ορισμένου είδους παραβάσεων είτε την πρόβλεψη εκ μέρους του ΕΣΡ ενόψει κάποιου επικείμενου γεγονότος (π.χ. εκλογών) ότι ο ανταγωνισμός ακροαματικότητας μεταξύ των σταθμών ή άλλοι συναφείς παράγοντες θα επιφέρουν ενδεχόμενη μείωση των αντιστάσεων και συνακόλουθα, θα παρασύρουν σε επίδειξη μειωμένου σεβασμού προς συγκεκριμένα έννομα αγαθά προστατευόμενα από τη ραδιοτηλεοπτική νομοθεσία.
- β) τη σε διάφορα επίπεδα επικοινωνία με τους σταθμούς (προφορικά ή μέσω αλληλογραφίας) μετά από πρόσκληση στο Συμβούλιο, που απευθύνεται είτε στο σύνολο ή ομάδα σταθμών από κοινού είτε σε πολλούς σταθμούς προσκαλούμενους διαδοχικά.
- γ) τη διοργάνωση συνεδρίων, ημερίδων και άλλων επιστημονικών εκδηλώσεων ή με τη συμμετοχή του Συμβουλίου σε τέτοιου είδους δραστηριότητες και
- δ) τη θέση σε κίνηση διαδικασιών αυτοδέσμευσης των σταθμών

(α) Έκδοση Οδηγιών προς τους ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς

Η αρμοδιότητα του ΕΣΡ για έκδοση οδηγιών βασίζεται σε ρητή εξουσιοδότηση του νόμου. Οι οδηγίες αυτές είναι δυνατόν ν' αφορούν:

- (i) την αποφυγή μετάδοσης σκηνών δυστυχημάτων και τον τρόπο παρουσίασης ορισμένων ειδεχθών εγκλημάτων
- (ii) την αποφυγή εκφράσεων που πληρούν την ειδική υπόσταση των εγκλημάτων κατά της τιμής (εξύβριση και δυσφήμιση: αρ.361,362 ΠΚ) και εκφράσεων που ενισχύουν τη ροπή προς την ξеноφοβία
- (iii) την ισότιμη παρουσίαση των υποψηφίων κατά την προεκλογική περίοδο
- (iv) την αποφυγή ανακοίνωσης των αποτελεσμάτων των δημοσκοπήσεων εξόδου (exit polls) πριν από την πάροδο του χρόνου ψηφοφορίας
- (v) τους κανόνες που πρέπει να τηρούνται σχετικά με τις διαφημιστικές διακοπές, όταν μία εκπομπή παρεμβάλλεται εντός άλλης εκπομπής
- (vi) οδηγία σχετική με τη διαφήμιση των παιχνιδιών

(β) Μεταρρύθμιση των Κωδίκων Δεοντολογίας

Το ΕΣΡ είναι αρμόδιο για την κατάρτιση Κωδίκων Δεοντολογίας ρυθμιστικών ζητημάτων περιεχομένου των διαφόρων ειδών εκπομπών*, οι οποίοι, ύστερα από συζήτηση με τα ενδιαφερόμενα μέρη, κυρώνονται με τη μορφή Προεδρικού Διατάγματος, ύστερα από πρόταση του Υπουργού Τύπου και ΜΜΕ.

Συγκεκριμένα, ο νόμος επιβάλλει την κατάρτιση τριών Κωδίκων Δεοντολογίας:

- α) Κώδικα ειδησεογραφικών και άλλων δημοσιογραφικών και πολιτικών εκπομπών
- β) Κώδικα ψυχαγωγικών και επιμορφωτικών προγραμμάτων
- γ) Κώδικα διαφημίσεων

(γ) Σύνταξη και αποστολή επιστολών - συστάσεων και συναντήσεις με τους υπευθύνους των σταθμών

---

* αρ.3§15 του ν. 2328/1995

Κατόπιν εξέτασης σοβαρών καταγγελιών και διαμαρτυριών πολιτών, το ΕΣΡ μπορεί να προβεί σε σύνταξη και αποστολή επιστολών προς τους σταθμούς που εφιστούν την προσοχή τους στα παρατηρούμενα φαινόμενα και διατυπώνουν συστάσεις για την αποφυγή τους στο μέλλον.

Οι συστάσεις αυτές μπορεί ν' αφορούν σε προβολές που προσβάλλουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, ή κρίνονται ακατάλληλες σε ζώνες παιδικής τηλεθέασης, τους τρόπους κάλυψης εκτάκτων γεγονότων που προκαλούν πανικό και σύγχυση στους πολίτες, τις παραβιάσεις της νομοθεσίας για τα πνευματικά και συγγενικά δικαιώματα, τις καταγγελίες πολιτικών κομμάτων και υποψηφίων στις πρόσφατες δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές, την τήρηση των διατάξεων της ραδιοτηλεοπτικής νομοθεσίας περί διαφημίσεων σε ειδικά θέματα κ.λ.π.

(δ) Στήριξη διαδικασιών αυτοδέσμευσης

Αν και η γενικότερη κατάσταση στη χώρα μας δεν επιτρέπει την αισιοδοξία επίτευξης ενός ικανοποιητικού επιπέδου αυτοελέγχου, το ΕΣΡ έλαβε την πρωτοβουλία να προβεί σε συνεννοήσεις με τους εκπροσώπους των μεγάλων τηλεοπτικών σταθμών με στόχο την επίτευξη συμφωνιών αυτοδέσμευσης μεταξύ τους.

Στο πλαίσιο του συμβουλευτικού του ρόλου το ΕΣΡ επιχειρεί να προωθήσει κανόνες αυτορρύθμισης με τους οποίους οι σταθμοί αναλαμβάνουν τη δέσμευση να κινούνται μέσα σ' ένα κοινά αποδεκτό πλαίσιο εφαρμογής και τήρησης της κειμένης νομοθεσίας περί διαφημίσεων. Μια τέτοια προσπάθεια κρίνεται επιβεβλημένη ενόψει των προσφάτων εξελίξεων στο χώρο των ΜΜΕ (ψηφιακή τεχνολογία, διασυνοριακές εκπομπές, συνδρομητική τηλεόραση), οι οποίες επιτάσσουν ένα σύγχρονο πνεύμα εποπτείας και ελέγχου.

(ε) Ενέργειες για την προστασία των ανηλίκων

Δεδομένης της επιβεβλημένης προστασίας της ανηλικότητας, το ΕΣΡ προέβη σε ενέργειες προληπτικού ελέγχου που αποσκοπούν κυρίως στην προστασία των ανηλίκων από εκπομπές ικανές να βλάψουν την πνευματική και ηθική τους ανάπτυξη.

Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται οι προπαρασκευαστικές εργασίες προς δύο κυρίως κατευθύνσεις:

- α) τη σήμανση των τηλεοπτικών εκπομπών από τη σκοπιά του βαθμού της καταλληλότητας για τους ανήλικους τηλεθεατές
- β) την εκπόνηση σε συνεργασία με άλλους αρμόδιους φορείς εκπαιδευτικών προγραμμάτων και σχολικών μαθημάτων τηλεθέασης για παιδιά.

(2) Κατασταλτικός Έλεγχος-Επιβολή Κυρώσεων

(α) Παραβιάσεις σχετικές με τη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος¹

(β) Παραβιάσεις σχετικές με την προστασία των ανηλίκων και γενικά των τηλεθεατών από την προβολή του εγκλήματος και της βίας²

(γ) Παραβιάσεις της ανθρώπινης αξιοπρέπειας³ ιδιαίτερα μάλιστα όταν αυτές παρουσιάζονται κατά τρόπο επίμονο, επιδεικτικό και ακραίο, χωρίς καμία αναστολή και δίχως ίχνος σεβασμού σε ατομικές περιπτώσεις ανθρώπων που έχουν βρεθεί στο περιθώριο της κοινωνικής ζωής και ζουν σε συνθήκες ακραιφνούς προσωπικής θλίψης.

---

¹ Τέτοια παράβαση από την πλευρά των τηλεοπτικών σταθμών αποτελεί η δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων δημοσκοπήσεων που διενεργήθηκαν κατά την έξοδο των ψηφοφόρων απ' τα εκλογικά τμήματα (των λεγομένων exit polls) κατά τις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές, πριν από την πάροδο του χρόνου ψηφοφορίας. Στην απόφασή του το Συμβούλιο διακηρύσσει ότι η παραβίαση του χρόνου δεν κρίνεται από τη μικρή ή τη μεγάλη επιρροή που ενδεχομένως ασκείται στη συνείδηση των μελών του εκλογικού σώματος. Σημασία έχει η έλλειψη σεβασμού στις θεμελιώδεις δημοκρατικές αρχές, που δε δύνανται να ποσοτικοποιηθούν. Σχετικές οι αποφάσεις υπ' αριθ. 161,162,163/ 132/ 12-7-2001 του ΕΣΡ.

² Βασική ήταν η υπόθεση " Σορίν Ματέι" που απασχόλησε το Ε.Σ.Ρ.

³ Ιδιαίτερα αυστηρές οι κυρώσεις για τα " reality shows" -κατά την τηλεοπτική ορολογία. Σχετικές και οι αποφάσεις 140,141,142/123/22-3-01

(δ) Παραβιάσεις σχετικές με τον ιδιωτικό βίο και την τιμή και την υπόληψη των πολιτών

Μορφή κατασταλτικού ελέγχου, που δε συνίσταται στην επιβολή κυρώσεων, αποτελεί η κατά νόμο παρέμβαση του ΕΣΡ σε περιπτώσεις ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών που θίγουν τον ιδιωτικό βίο ή την τιμή και την υπόληψη (προσωπική και επαγγελματική) των πολιτών.

Σύμφωνα με το νόμο, ο θιγόμενος έχει δικαίωμα επανόρθωσης εκ μέρους του σταθμού και το ΕΣΡ παρεμβαίνει όταν ο σταθμός δεν ανταποκρίνεται στο σχετικό αίτημα του θιγόμενου ή σε περίπτωση που δεν επιτυγχάνεται μεταξύ τους συμφωνία ως προς το περιεχόμενο της επανόρθωσης. Εφόσον οι υπεύθυνοι του σταθμού εξακολουθούν να μη συμμορφώνονται, επιβάλλονται οι σχετικές κυρώσεις.

Τις σχετικές αιτήσεις για παρέμβαση εξετάζει το κλιμάκιο τήρησης των κανόνων δεοντολογίας, εξέτασης παραπόνων πολιτών και ελέγχου διαφημιστικού χρόνου και μόνο οι μείζονος σημασίας ή δυσχερείς περιπτώσεις ελέγχονται από την Ολομέλεια του Συμβουλίου.

Το ΕΣΡ καταβάλλει ιδιαίτερες προσπάθειες για την ομαλή διευθέτηση των διαφορών, ακόμα και όταν σε ορισμένες περιπτώσεις χρειάζεται να ερμηνεύσει ελαστικά τις διατάξεις του νόμου περί των προθεσμιών των διαφόρων σταδίων της διαδικασίας, εμπνεόμενο από την αρχή ότι η προστασία της τιμής και της υπόληψης κάθε πολίτη είναι πριν απ' όλα υπόθεση δική του, στην οποία καμιά δημόσια αρχή δεν επιτρέπεται να παρεμβαίνει πατερναλιστικά.

(ε) Παραβιάσεις της νομοθεσίας για τη διαφήμιση¹

Το ΕΣΡ με τη συνδρομή των νομικών και τεχνικών συνεργατών του, αλλά και με τα μέσα που έχει στη διάθεσή του μπορεί ν' ασκήσει

---

¹ Σχετικές οι αποφάσεις 164 επτ/132/12-7-01 ΕΣΡ

δειγματοληπτικό έλεγχο των ραδιοτηλεοπτικών σταθμών μέσω της καταγραφής σε κασέτες και εν συνεχεία της αξιολόγησης του καταγραφέντος υλικού για τον εντοπισμό τυχόν παραβιάσεων της κειμένης νομοθεσίας περί διαφημίσεων.

Ο έλεγχος εστιάζεται κυρίως στην τήρηση των νομοθετικά επιβαλλομένων περιορισμών που θεσπίζει ο νόμος² ως προς το χρόνο, τη διάρκεια και τη συχνότητα των διαφημιστικών διακοπών, καθώς και ως προς το περιεχόμενο και τον τρόπο παρουσίασης των διαφημίσεων.

Το ΕΣΡ δεν περιορίζεται μόνο στον προληπτικό έλεγχο, αλλά ενίοτε ενεργεί και κατασταλτικά³. Ο έλεγχος δείχνει συχνές υπερβάσεις του επιτρεπόμενου ωραρίου και του καθημερινού ορίου για προβολή διαφημίσεων, επιπροσθέτως, παρουσιάζονται περιπτώσεις μη τήρησης του επιτρεπόμενου αριθμού και διάρκειας των διαφημιστικών διακοπών εντός προγραμματισμένων εκπομπών, οπτικοακουστικών έργων και δελτίων ειδήσεων (με ή χωρίς χορηγούς).

---

² Τόσο ο Ν.2328/1995 όσο και η αναθεωρημένη Κοινοτική οδηγία 97/36/ΕΚ για την Τηλεόραση χωρίς σύνορα (η οποία διατηρεί αλλά και ενισχύει τους περιορισμούς της προγενέστερης Οδηγίας 89/552/ΕΟΚ)

³ Ωστόσο, το ίδιο το ΕΣΡ απέτρεψε τη λήψη μέτρων κατά της χώρας μας εκ μέρους της Ε.Ε. σχετικά με το ζήτημα των τηλεοπτικών διαφημίσεων

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η θεσμική ανεξαρτησία του ΕΣΡ συνδέεται στενά με το ρόλο του ως εκφραστή της "κοινωνίας των πολιτών". Στόχος είναι μέσω της ανταλλαγής απόψεων, θέσεων και αντιθέσεων, να προκύπτουν οι αντίστοιχες συνθέσεις αλλά και ο σχηματισμός και η συνεχής διακίνηση των ιδεών γύρω από τα θέματα της κοινωνικής συμβίωσης.

Ο τομέας αυτός της "δημόσιας χρήσης του λόγου" πρέπει να διακριθεί αφενός από τη σκοπιά των ποικίλων κρατικών δραστηριοτήτων και την ανάγκη κρατικού αυτοπεριορισμού και αφ' ετέρου απ' τον ιδιωτικό και απαραβίαστο βίο.

Στο πλαίσιο αυτό, ραδιοφωνία και τηλεόραση σε συνδυασμό με τις συνταγματικές εγγυήσεις (αρ.15§2 Σ) όσον αφορά τη λειτουργία τους τίθενται στο επίκεντρο. Το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης επιφορτισμένο με αρμοδιότητες τόσο προληπτικού όσο και κατασταλτικού περιεχομένου εξασφαλίζει την ακώλυτη λειτουργία του χώρου αυτού.

Κατά καιρούς υποστηρίζεται η άποψη¹ ότι η οργάνωση και συγκρότηση του ΕΣΡ δεν παρείχε επαρκείς εγγυήσεις ανεξαρτησίας από το κράτος και τα πολιτικά κόμματα, δεδομένου ότι η πλειοψηφία ανήκε στα κυρίαρχα πολιτικά κόμματα ενώ η σύντομη ιστορική αναδρομή του ΕΣΡ μαρτυρεί του λόγου το αληθές.

Εντούτοις, η σύγχρονη ραδιοτηλεοπτική πραγματικότητα αποδεικνύει ότι ο νομοθέτης μπορεί και ως ένα ικανοποιητικό βαθμό θέτει τις βάσεις λειτουργίας ενός ανεξάρτητου ραδιοτηλεοπτικού πλαισίου. Κατ' αυτόν τον τρόπο, θεμελιώνεται θεσμική ανεξαρτησία που να δηλώνει τη λειτουργική αυτονομία της "κοινωνίας των πολιτών" τόσο έναντι της κρατικής εξουσίας όσο και έναντι των ιδιωτικών ροπών

---

¹ βλ. Περσεφόνη Ζέρη «Θεσμοί εποπτείας στο ραδιοτηλεοπτικό σύστημα», σελ. 241

ικανών να παραμορφώσουν την τόσο κρίσιμη για τη δημοκρατία λειτουργία της.

Οι συνεχείς τροποποιήσεις σε θεσμικό επίπεδο αποσκοπούν και συντελούν εν τέλει στη δημιουργία ενός κλίματος ασφάλειας στο ραδιοτηλεοπτικό θεσμό λόγω της εντατικοποίησης των προσπαθειών εξαλείψευς των οποίων παρεμβάσεων της εκτελεστικής εξουσίας.

Νομολογία σχετικά με τη Ραδιοτηλεόραση και το ΕΣΡ

1) (ΟΛ) ΣτΕ 5040/87

δέχθηκε ότι: το Σ. δεν επιβάλλει αλλά και δεν απαγορεύει το κρατικό ραδιοτηλεοπτικό μονοπώλιο (η θέσπιση μονοπωλίου υπέρ της ΕΡΤ1 και 2 δεν αντίκειται στο Σύνταγμα και στη Σύμβαση της Ρώμης).

2) (ΟΛ) ΣτΕ 930/90

δέχθηκε ότι: πρώτη βασική αρχή διέπυσα τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα είναι η αρχή της αντικειμενικότητας, δηλαδή της χρήσης και διάθεσης των ραδιοτηλεοπτικών μέσων, κατά τρόπο ώστε ν' ακούγονται όλες οι απόψεις χωρίς εξαίρεση. Η πραγμάτωση της αρχής αυτής στη συγκεκριμένη περίπτωση της παρουσίασης του πολιτικού λόγου των κομμάτων κατά την προεκλογική περίοδο επιβάλλει τη διάθεση σε όλα τα υποστατά πολιτικώς κόμματα ενός ελάχιστου πλην ικανού χρόνου για την παρουσίαση στο λαό των ουσιωδών σημείων του προγράμματός τους. Πέραν της διάθεσης του χρόνου αυτού ➤ επιτρέπεται κατ' επιταγή της αρχής, της αναλογικής ισότητας, η διαφοροποίηση της μεταχείρισης των κομμάτων στην ποσοτική κατανομή του διατιθέμενου χρόνου, πάντοτε βάσει αντικειμενικών και πρόσφορων κριτηρίων που δεν μπορούν να έχουν σχέση με την ιδεολογία αλλά με την πολιτική σημασία των κομμάτων (όπως λ.χ. η κοινοβουλευτική τους δύναμη στη διαλυθείσα Βουλή, η οργάνωσή τους

σε εθνική κλίμακα, ο ρόλος που ιστορικά τα κόμματα αυτά έχουν παίξει στην πολιτική ζωή κ.α.).

3) (ΟΛ) ΣτΕ 872/92

δέχθηκε ότι:

- το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεοράσεως έχει εγκαθιδρυθεί με το Ν.1866/89 ενόψει του αρ.15§2 του Συντάγματος, ως ανεξάρτητη διοικητική αρχή στο πλαίσιο της θεσμικής εγγυήσεως που προβλέπεται στο άρθρο αυτό του Συντάγματος
- τα δε μέλη του απολαμβάνουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας κατά την εκτέλεση του έργου τους, προκειμένου να πραγματοποιηθούν οι αρχές, οι οποίες ορίζονται στη συνταγματική διάταξη. Οι συνταγματικές αυτές αρχές αποτελούν το δικαιολογητικό έρεισμα για την από μέρους του νομοθέτη αναγωγή του οργάνου σε ανεξάρτητη διοικητική αρχή.

Ως εκ της φύσεως του αυτής το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεοράσεως δε συγκαταλέγεται στα κατ' αρ.40 Ν.1884/90 συλλογικά όργανα, και συνεπώς δεν έχει παρασχεθεί νομοθετική εξουσιοδότηση στην εκτελεστική εξουσία προς επανακαθοριστική εξουσία για επανακαθορισμό της συγκροτήσεώς του.

Κατ' ακολουθία, ο επανακαθορισμός δια της προσβαλλόμενης αποφάσεως του Υπουργού Προεδρίας της Κυβερνήσεως, της συγκροτήσεως του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεοράσεως με τη διεύρυνση της συνθέσεώς του, κατ' επίκληση της εξουσιοδοτικής διατάξεως της παρ.4 του αρ.40 του Ν.1844/1990 (όπως αντικαταστάθηκε από την παρ.2 του αρ.87 του Ν.1892/1990) εκχώρησε καθ' υπέρβαση της εξουσιοδοτήσεως, η οποία παρέχεται δια της διατάξεως αυτής.

- (Κατά τη γνώμη, όμως, ένδεκα μελών του Δικαστηρίου, η ευρεία διατύπωση των παρ.1 και 4 του αρ.40 του Ν.1884/1990 καλύπτει όλα τα συλλογικά όργανα του Δημοσίου, των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου και των λοιπών φορέων του δημοσίου τομέα, δηλαδή όλων των διοικητικών αρχών, περιλαμβανομένης και της ανεξάρτητης διοικητικής αρχής, που καθιδρύθηκε δια του Ν.1866/1989, δηλαδή του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεοράσεως).

4) ΣτΕ 989/87

- το κρατικό μονοπώλιο της ραδιοφωνίας και της τηλεοράσεως δεν επιτάσσεται ούτε από την παρ.1 του αρ.15, η οποία εξαιρεί απλώς από τη νομοθετική ρύθμιση της τηλεοράσεως την εφαρμογή των ειδικών προστατευτικών διατάξεων που ισχύουν δυνάμει του αρ.14 προκειμένου για τον τύπο, ούτε από την παρ.2 του ίδιου άρθρου, γιατί ο άμεσος έλεγχος που επιφυλάσσεται υπέρ του κράτους δεν ταυτίζεται εννοιολογικώς με το μονοπώλιο.

Τηρουμένων, όμως, των παραπάνω ρητά διατυπωμένων περιορισμών, το αρ.15 αναθέτει, κατά τα λοιπά, τη ρύθμιση του νομικού καθεστώτος της ραδιοτηλεοράσεως στον κοινό νομοθέτη, ο οποίος μπορεί εξίσου να θεσπίσει κρατικό μονοπώλιο ή να επιτρέψει την κατόπιν διοικητικής άδειας ίδρυση και λειτουργία ραδιοτηλεοπτικών σταθμών και από άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα του δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, υποκειμένων βεβαίως πάντοτε στον άμεσο έλεγχο του κράτους.

- Η διατ. του αρ.10 της Συμβάσεως της Ρώμης, που κυρώθηκε με το ν.δ.53/1974 δεν καθορίζει αν οι επιχειρήσεις ραδιοφωνίας και τηλεοράσεως πρέπει να είναι οργανισμοί δημοσίου δικαίου ή εταιρίες εμπορικού δικαίου, ούτε εάν μπορεί να παραχωρηθεί μονοπώλιο στον

τομέα αυτό ή εάν αντιθέτως πρέπει να συνυπάρχουν περισσότερες της μιας επιχειρήσεις.

Η ρύθμιση των θεμάτων αυτών αφήνεται στην εθνική νομοθεσία και άρα, η διατ.4 παρ.1 ν.230/75 δεν αντίκειται στην παραπάνω υπερνομοθετικής ισχύος διάταξη.

Νόμοι, π.δ., Οδηγίες και Συμβάσεις

- 1) N.1866/1989 περί "Ίδρυσης Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης και παροχής αδειών για την ίδρυση και λειτουργία τηλεοπτικών σταθμών". Ο Νόμος αυτός καθιερώνει τη σύσταση και λειτουργία του Εθνικού Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου για πρώτη φορά. Επιπλέον, προβλέπει τη δυνατότητα ίδρυσης μη κρατικών τηλεοπτικών σταθμών, γεγονός που προωθεί την εξασφάλιση ενός αναγκαίου ραδιοτηλεοπτικού πλουραλισμού. Ο Ν.1800/1989 εισάγει ιδιαιτέρως σημαντικές καινοτομίες που συνίστανται τόσο στην εξάλειψη κυβερνητικών εξαρτήσεων των τηλεοπτικών σταθμών όσο και στην καθιέρωση της ελεύθερης λειτουργίας των ιδιωτικών σταθμών.
- 2) (α) N.2173/1993 περί "Ανασυγκρότησης του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης"
(β) N.2328/1995 για το "Νομικό καθεστώς της ιδιωτικής τηλεόρασης και της τοπικής ραδιοφωνίας"
(γ) N.2644/1998 για την "παροχή συνδρομητικών και τηλεοπτικών εκπομπών".

Οι παραπάνω (α),(β) και (γ) νόμοι τροποποίησαν το Ν.1866/1989

- 3) Π.δ.213/1995 για την "Οργάνωση και λειτουργία του ΕΣΡ και της Γραμματείας του" και π.δ.310/1996 για τον "Έλεγχο της διαφάνειας στον ευρύτερο χώρο των ΜΜΕ".
- 4) (α) Οδηγία του Συμβουλίου 89/552/ΕΟΚ
Αφορά τον καθορισμό της τηλεοπτικής εξουσίας των κρατών - μελών, τη διαφήμιση και την προστασία των ανηλίκων.

(β) Οδηγία 97/36/EK

Ρυθμίζει την άσκηση τηλεοπτικών δικαιωμάτων σχετικά με γεγονότα μείζονος κοινωνικής σημασίας στα διάφορα κράτη-μέλη. Επίσης, περιλαμβάνει προβλέψεις για τον τρόπο καταγραφής του χρόνου της εκπομπής και των ποσοστών που αντιστοιχούν στις ταινίες ευρωπαϊκής παραγωγής. Τέλος, γίνεται αναφορά στη διαφήμιση - τηλεαγορά και τη συνακόλουθη επιτακτική ανάγκη προστασίας της ανηλικότητας.

(γ) Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του ανθρώπου (ΕΣΔΑ)

Κατοχυρώνει την ελευθερία της εκφράσεως και το δικαίωμα λήψεως και μεταδόσεως γεγονότων, ειδήσεων, ιδεών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- 1) Δημητρόπουλος Ανδρέας: Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου III
- 2) Δημητρόπουλος Ανδρέας: Γενική Συνταγματική Ιστορία
- 3) Αλιβιζάτος Νίκος: Κράτος και Ραδιοτηλεόραση
- 4) Δαγτόγλου Π.: Συνταγματικό δίκαιο, ατομικά δικαιώματα
- 5) Δαγτόγλου Π.: Κράτος και Ραδιοτηλεόραση
- 6) Αναγνώστου Δ.: Το συνταγματικό καθεστώς της ραδιοτηλεόρασης
- 7) Αναγνώστου Δ.: Το συνταγματικό καθεστώς της ραδιοτηλεοπτικής εκπομπής
- 8) Βενιζέλος Ευ: Πολιτικοί μύθοι και νομική πραγματικότητα
- 9) Βενιζέλος Ευ: Η ραδιοτηλεοπτική έκρηξη
- 10) Βενιζέλος Ευ: Οι αμήχανες πρωτοβουλίες της εγχώριας τηλεοπτικής νομοθεσίας στο πλαίσιο του άρθρου 15 παρ.2 εν
- 11) Ανδρουτσόπουλος Ν.: Το Σύνταγμα 1987, 719 Οι αρχές της αντικειμενικότητας και της ισότητας (άρθρο 15§2) του Συντάγματος και η πληροφόρηση κατά τον εκλογικό αγώνα των κομμάτων με αφορμή την υπ' αριθμ. 2423/1984 απόφαση του ΣΤΕ
- 12) Ναυρίδης Κ., Δημητρακόπουλος Ι., Πασχαλίδης Γρ: Το νομικό καθεστώς της Ραδιοτηλεόρασης
- 13) Εκθέσεις Πεπραγμένων 1998 ΕΣΡ
- 14) Κική Ι.: Σχόλιο στην Απόφαση ΣΤΕ 999/87ΕΕΝ 1987, 302 η ίδια
- 15) Ανθόπουλος Χ.: Η τηλεοπτική επιχείρηση μεταξύ πλουραλισμού και ανταγωνισμού. Το Σύνταγμα 1995,845
- 16) Φατούρος Α.: Προϋποθέσεις για μια ελεύθερη διασυνοριακή τηλεόραση: η οδηγία της ΕΟΚ και η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης
- 17) Αντωνόπουλος Μανώλης Γ., Villard, Pierre Ανεξάρτητες διοικητικές αρχές Αθήνα-Κομοτηνή Αντ.Ν. Σάκκουλας 1995

- 18) Μακρής Ιωάννης, Τάχος Αναστάσιος "Νομολογία Ραδιοτηλεόρασης"
- 19) Ζέρη Περσεφόνη "Θεσμοί εποπτείας στο Ραδιοηλεκτρονικό σύστημα, στόχοι, διαδικασίες, δυνατότητες δράσης"
- 20) Ζέρη Περσεφόνη "Ίδιωτική Ραδιοτηλεόραση: Το παράδειγμα των ΗΠΑ μεταξύ δημόσιας ευθύνης και Οικονομίας της Αγοράς (Αθήνα Παπαζήσης)
- 21) Παπαθανασόπουλος Στέλιος "Η τηλεόραση στον κόσμο: η δομή, η λειτουργία και οι εξελίξεις των ραδιοηλεκτρονικών συστημάτων στην Αμερική, στην Ευρώπη και τη Ν.Α.Ασία" (Παπαζήσης 1996)
- 22) Ιωάννου Κ.: Η Ευρωπαϊκή Διακήρυξη για την ελευθερία της Έκφρασης και της Πληροφόρησης

ΞΕΝΗ

- 23) Radiodifusion television et droit d' autor: ouvrage public avec le Concours du Centre National de la Recherche Scientifique υπό Hepp Francois, Paris: les editions Internationales 1958
- 24) La radiote, levisione : nella giurisprudenzoi υπό Fragola, Augusto Padoua: (EDAM 1971)
- 25) Le droit European des emissions de telesion υπό Meyer-Heine Anne, Dubois, Louis, Paris: Econonica 1996.